JO. QUINTINI
SERMONES
AUREI
GOTH. S. D.

HUGONIS DE SANCTO CARO
SPECULUM
AUREUM ANIMÆ
PECCATRICIS

Angers (?) V. Claudin, t. II, p. 372
et s.

5 5
5

Mq. 4 ff (a1 à 4)

Cf le double incomplet : D 2098

Devenu OE 153. 4e Sup. 23

Les init. ont été découpées.
Constaté 8-2-49 W.

Incipit Speculum aureum aie peccatricis

Opusculum, qđ speculum aureū aīe pec-
catricis inscribit̃: incipit feliciter.
Anitas uanitatū et oīa uanitas
ixit ecclesiastes. qm̄ ut ait egre
ius doctor sanctus gregorius.
on est deo acceptabilius sacri
iciū q̄ zelus (id est amor) aīarū.
Ideo ex diuersis auctoritatibus sanctorꝝ do-
ctorꝝ ecclesie presentē tractatulum ī vnum
collegi. ut peccatrix aīa deuicta per has san
ctas auctoritates et āmonitiones ad vnū ue
ritatis et iustitie lumen sicut ouis q̄ perierat
et que multū errauit spiritusancto inspirāte
diuinitus reuocet̃. et statū suum cognoscēs
periculum, errorem, et immundum. tacta:
dolore intrinsecus ad deum se cōuertat: cō-
uersa penitentiā agat. et tandem cū omni-
bus sanctis vitā possideat eternā. Si quidem
ut dicit crisostomus. nūc precipue illudit ua
nitas uanitatū et oīa uanitas. hunc uersum
qui ī deliciis et diuitiis uersant̃: in par
oībus & in uestibus suis scribere deber
domo, in ianuis, et in egressibus. et ante oīa
in ꝯsciētiis suis: ut eū semp p̄ oculis tenerēt
et corde sentirēt. et qm̄ multe sunt imagiēs
que decipiūt incautos: oportet hoc quotidie

carmē ſalutare ī prādiis, cenis, et vnūquēq;
cōuiuarū cuiuſuis cetus canere: et a ꝓximo
libenter audire. quia uanitas u
uanitas. oīa quippe pretereū
deū et illi ſoli ſeruire. hec cīſe
pn̄s tractatulus ſeptē capl'a ī
domade: ut peccatrix aīa pec
ta q̄libet die ſpeciale capl'm tanq̄ nouū ſpeculū accipiat in quo faciem ſuā ꝯſideret. Primū erit de vilitate et miſeria hominis. ſcd̄m de pctō in cōi, et quantū p peccatū incurrimus ſpūalia detrimenta ſiue dāna. tertiū de pnīa cito faciēda. quartū de mūdo fugiēdo et odiēdo. quintū de caducis mūdi diuitiis, et falſis eius honoribus, potentiis, et dignitatibus contēnendis. ſextū de morte ſemp et ubiq; timenda. ſeptimū et ultimū de gaudiis paradiſi et penis inferni.

¶ Capitulum primū de vilitate et miſeria hominis.

Erba ieremie ꝓphete. Quare de vulua matris egreſſus ſum ut viderē laborē et dolorem, et ut conſummarent̄ in confuſione dies mei. Si talia loquitur de ſeipſo quem ſanctificauit deus in utero matris ſue qualia loquar de meipſo: quem mater mea

genuit in peccato. et bern̄. ait. Stude cogno
ſcere teip̄m. quia multo laudabilior es ſi te-
ipſum cognoſcis: q̄ ſi te neglecto cognoue-
ueris curſus ſyderū, vires herbarū, cōplexio
nes hominū, animalium naturas, et haberes
omniū terreſtriū ſcientiā. Attende ergo dili
gēter o homo quid fuiſti ante ortū: et quid
es poſt ortū uſq; ad occaſum: et quid eris
poſt hanc vitā. ꝑfecto fuiſti ſpurciſſimum
ſperma et vile ſcenū cōceptus in putredine
carnis, in fetore libidinis, in feruore luxurie
et (qđ deterius eſt) in labe peccati. Sed atten
de quo cibo in vtero materno nutritus ſis.
profecto ſanguine menſtruoſo qui ceſſat in
femina poſt conceptū: ut ex eo nutriat᷑ con
ceptus ī utero. qui quidē ſanguis (ut fertur)
etiā tam deteſtabilis et īmundus eſt ut eius
tactu fruges nō germināt, areſcant arbuſta,
moriunt᷑ herbe, amittūt arbores fetus. ſi ca-
nes inde comederint: in rabiem effrenātur.
Poſtea plorans et ululans traditus eſt huius
mundi exilio ad laborem, timorem, et dolo
rem. et (quod grauius) ad mortem: forma-
uit ergo dominus deus hominē de limo ter
re q̄ terra ceteris eſt indignior elemētis. pla
netas autem ex igne fecit et ſtellas, flatus et

uentos ex aere, et uolucres. pisces ex aqua. hoīes et iumenta fecit de terra. considerans itaq; aquatica: te vilem inuenies. considerās aerea: te viliorē cognosces. cognoscēs ignea te vilissimū reputabis. nec ualebis te parifica re celestibus: nec audebis te ꝑferre terrenis. te comparans iumētis: te his similimū inue nies: cognoscens ꝙ vnus est hominū et iu mentoꝝ interitus. et equalis utrisq; cōditio cū nil habeat amplius homo iumēto. de ter ra orta sunt: et in terrā pariter reuertent᷑ qđ ait sapientissimus salomō. Si ergo o homo quātumcūq; nobilis diceris ad hūc mundū uenisti: nec memor es q̄ uilis origo tui. for ma, fauor popli, feruor iuuenilis, opesq; sur ripuere tibi hec. noscere quid sit homo si cu pis stellam doctoꝝ augustinū de hoc loquē tem audito. Heu miser quid sum ego: sum uas sterquilinii. cōcha putredinis. plenus fe tore et horrore. cecus, pauper, nudus, pluri mis necessitatibus subditus, ignorans intro itū et exitū meū miser et mortalis. cuius di es sicut vmbra pretereūt. cuius vita sicut lu na euanescit. sicut folium ī arbore crescit et statim marcescit. sum terra miserie. fili⁹ ire. vas aptū in contumeliā. genitus per immū diciā. viuēs ī miseria. moriturus ī angustia.

¶Item bernardus quid aliud est homo q̄ sperma fetidū, saccus stercoꝝ, cibus uermiū. si diligenter cōsideres quid p os et nares ceterosq; corporis meatus egrediat᷑: vilius sterquiliniū nunquā vidisti. Et innocētius papa O vilis conditionis humane indgnitas: herbas et arbores inuestiga. ille de se ꝓducunt frondes, flores, et fructus: et tu de te lendes, pediculos, et lubricos. ille de se fundūt vinū oleū, et balsamū: et tu de te sputū, vrinā, et stercus. ille de se spirant suauitatē odoris: et tu de te reddis abhominationē fetoris. qualis ē arbor: talis est fructus eius. nō enī pōt arbor mala fructus bonos facere. Quid aliud est homo scd̄m formā: nisi arbor euersa cuius radices sunt crines. trūcus ē caput cū collo. stipes est pectus cū ascellis. rami sunt ulne cū tibiis. frondes sunt digiti cū articulis homo est folium qd̄ a uento rapit᷑ et stipula que a sole siccat᷑. vnde iob. Homo natus de muliere breui uiuens tempe replet᷑ multis miseriis. qui quasi flos egreditur et conterit᷑ et fugit uelut vmbra et nunq̄ in eodem statu pmanet. hinc et deus inquit ad hominē geñ. iii. Quia puluis es et in puluerē reuerteris. Et iob. Dn̄e memento: quia sicut lutum

hō est arbor uersa

feceris me et ĩ puluerem reduces me. quid ergo lutum ſuperbis: de quo puluis extolleris: vnde cinis gloriaris: cuius cõceptio culpa ē, et naſci pena, labor vita, mori neceſſe. Cur carnē tuam precioſis rebus impinguas et adornas: quā paucos poſt dies vermes in ſepulchro deuoraturi ſunt: animā uero tuā nõ ornas bonis opibus que deo preſentāda eſt, et angelis eius in celis. Quare animam tuā vilipēdis et ei carnē preponis: dominā ancillari, et ancillā dominari magna abuſio eſt. O anima habes inimicū domeſticū: amicū aduerſariū: qui malum ꝑ bono reddit, et ſub ſpecie amicicie crudelior exiſtens inimicus hic hoſtis. o caro tu ĩfelix & miſera multum tamē tibi dilecta. hanc cum pauiſti inimicū contra te erexiſti. hanc cū ornaſti: inimicum contra te armaſti. hanc cū ferarꝫ uariis et precioſis indumētis ueſtiſti: omnibus celeſtibus indumētis te ſpoliaſti. Conſidera te et attēde o homo peccator quid eris poſt hāc vitam. eris re uera cadauer miſerum et putridum et cibus uermium. inſpice corpora eorum qui morte corporis hinc exierunt et nihil inuenies in eis niſi cinerē et uermē, fetorem et horrorem. quod tu es: illi fuerūt

et quod ipsi sunt: tu eris. homines fuerūt si cut tu. comederunt, biberunt, riserunt, duxe runt in bonis dies suos: et in pūcto ad infer na descenderunt. hic caro eoꝝ uermibus, et illic anima eoꝝ deputatᷣ in igne: donec cur su infelici transacti: sempiternis inuoluātur incendiis. quid profuit inanis gloria qui so cii fuerunt in vitiis. vna nāqꝫ pena implicat quos vnus amor in crimine ligat. quid pro fuit illis breuis letitia mundi, potētia, carnis uoluptas, false diuitie, magna cōcupiscentia ubi risus, ubi iocus, ubi iactantia, ubi arrogā tia de tanta letitia: quanta tristitia post tan tillam uoluptatē. tam grauis miseria de illa exultatione ceciderūt in grandem ruinam, et magna tormēta. quicquid illis accidit: ti bi accidere potest. quia homo es, homo de humo, humꝰ de limo, limus de terra. de ter ra uenis, et in terrā reuerteris. quādo ueniet morieris: sed incertū est, quādo, quomodo, uel ubi. quoniam mors te ubiqꝫ expectat. tu quoqꝫ si sapiens fueris: ubiqꝫ eā expectabis. De istis quippe mundi amatoribus ait isido rus. Dilectissimi pēsare debemus q̄ breuis ē mūdi felicitas. q̄ modica est huius seculi glo ria. q̄ caduca, q̄ fragilis tēpalis potētia. dicat

Homo de humo

qui poterit ubi sunt reges: ubi sunt pncipes impatores. ubi rerū locupletes: ubi potētes seculi. ubi diuites mundi: quasi vmbra trāsi erunt et uelut somnū euanueruut. querunt et nō sunt. Quid dicemus adhuc: reges obi erunt et pncipes mortui sunt. multi tñ puta bant diu viuere et quasi nunq̄ a morte cade re de presenti vita. Certe nō sic impii nō sic uos autē sicut homines moriemini et sicut vnus de principibus cadetis. Sed de condi tione hominis post mortem hec inquit ber- nardus. Quid fetidius humano cadauere: quid horribilius hoīe mortuo: cuius in vita erat gratissimus amplexus: fit in morte hor ribilissimus aspectus. ideo subdit post homi nē uermis. post uermē fetor et horror. quid ergo psunt diuitie. quid delicie. quid hono- res. diuitie nō liberant a morte. nec delicie a uermib⁹. nec honores a fetore. Item ad idē crisos. ait. Quid pfuit illis qui in luxuria cor poris et pn̄tis vite uoluptatibus usq; ad ulti- mū diē pmanserunt: intuere nūc sepulchra eo⁊. vide si est aliqđ iactantie uestigiū. si ali qua diuitiarū uel luxurie signa cognoueris. require nūc ubi uestes et ornamēta pulcher rima. ubi nūc est spectaculo⁊ uoluptas, uel

asseclarū turbe, et conuiuarū cessit epulantia
risus, iocus, et īmoderata atq; effrenata leti-
tia. quo abiit: quo recessit ubi illa nūc: et ubi
ipsi. quis finis utrorūq;: intuere diligent᷑. at-
tende ꝓpius ad singulorꝝ sepulchra. vides
cineres solos et fetidos, uermiū reliquias. et
recordare mīe carorum esse finem. etiā si in
letitia et deliciis. etiā si in labore et ꝯtinentia
transegerūt hic vitā. vtinā circa hoc tria vi-
gil meditatusq; uerseris. Sed infelices quip-
pe filii adam omissis ueris et salutaribus stu
diis caduca potius et transitoria querūt. si tu
carissime ruminās in corde vilitatē tuam et
miseriam scd̄m exteriorē hominē. sectare
humilitatē, fuge supbiā sciens ꝙ superbia ē
signū quo diabolus distinguit suos ab aliis.
vnde iob xlv. Ipse ē rex sup oīs filios sup-
bie. et ut dicit grego. Crudelissimū reprobo
rum signū superbia: electorꝝ humilitas: qd̄
si quis habeat cognoscit᷑ sub quo rege sit uel
militet, sc; christo uel diabolo. Vñ isidorus.
Anima superbi a deo derelinquit᷑: et fit de-
monū habitaculū. ecclesiastes. Odibilis deo
et hōibus superbia ut patet. superbia enī lu-
ciferū de celo eiecit: adam de padiso repulit
pharaonē et exercitū eius submersit. saul de

regno eiecit: nabugodonosor in bestiā trās-
mutauit ꝓpter supbiā: antiochus vile mor-
tuus est. herodes ab angelo percussus.

Ca. scđm de peccato in cōi, et quātum p
peccatū incurrimus spiritualia detrimen
ta seu damna.

Vi facit peccatū a diabolo ē qui pecca
uit ab initio. Scribit̃ eni pͥma io. iii. ca.
Peccatū est onus qđ celum nō sustinet, nec
terra ultimo sustinebit: sed descendet ad in
fernū cū factore suo. Et sciēdū scđm augu.
ꝙ omne dictū, factū, uel concupitū cōtra le-
gem dei est pctm̄. qđ debet multū qui salua
ri cupit cū summa diligētia vitare. et hoc p̄-
cipue ꝓpter tria. Primo quia deo displicet
summe. scđo quia demonibus valde placet
tertio quia homini valde nocet. Dixi tibi pͥ-
mo o homo ꝙ debes vitare cū summa dili-
gentia om̄e pctm̄. quia deo creatori tuo sū-
me displicet. et ad hoc debes cogitare quid
deus fecerit ꝓpter odiū pcti. Ipse quippe
ꝓpter pctm̄ fere dissipauit oīa opera sua, scꝫ
totū mūdū p diluuiū. ut habet̃ geñ. vii. alii
aūt reges et potētes in preiudiciū inimicoꝶ
suoꝶ depopulant̃ terras eoꝶ: deus aūt dis-
sipauit terrā ꝓpriā. quia pctm̄ intrauerat ter

ram suā. Item deus nō solū habet odio pec
catū ipsum: uerū etiā quicquid pctm̄ tāgit.
alii aūt homines propt̄ vinū corruptū nō ꝓi
iciūt in mare uasa aurea uel argentea: sed
seruant uasa et fundūt vinū. deus uero non
modo pctm̄: sed etiā uasa peccati creaturas
rōnales scꝫ aīas ad imaginē suā factas. et cū
suo precioso sanguine redemptas ī odium
peccati ꝓiciet in oceanis inferni. ideo dicit̄
sapiē. ix. Odio sunt deo impius et impietas
eius. vñ deus nō habꝫ tam bonū amicū nec
in celo nec ī terra quē nō haberet odio usqꝫ
ad mortē si in eo reperiret vnū pctm̄ mor-
tale. vnde petrus licet ardētius amaret chri
stum ceteris apostolis: tñ christus eum con-
demnasset si decessisset in pctō trine negati
onis. Scđo quātū deus odiat pctm̄ ostendit̄
ꝙ propter pctā mundi suū vnigenitū inno
centē interfecit. qđ testat̄ isaias. liiii. dicens.
Propter scelus populi ꝑcussi eum. ipsemet
nēpe dei filius vt peccatū interficeret et occi
deret tradidit in mortē animā suam, ut dici
tur isaie. li. Nullus aūt inuenitur qui tantū
odiat inimicū suum ꝙ in odio eius uellet in
terficere vnigenitum proprium. Tertio hoc
idem ostendit̄. quia deus ꝑsecutus est pecca
tum ab initio intantū: ꝙ proiecit eū de celo

et videns ꝙ remanserat in terra/ scꝫ in mun
do: ipse in ꝓpria pſona descendit in mūdū
ut de ipso fugaret peccatū/ et tandem in die
iudicii proiciet et concludet ipsum in infer-
nū. vñ michee ulti. Proiiciet in ꝓfundū ma-
ris peccata nostra. Quarto ꝙ deus odiat
summe pctm̄ patꝫ hac similitudine. quia bo
na mater videtᷣ multū odire illud ꝓpter q̄d
puerū suum poneret in clibanū ardentē/ et
nunq̄ eum inde traheret. sic deus ꝓpter odi
um peccati filios suos quos tantū dilexit ꝙ
ꝓ illis mori uoluit in ignē extinguibilem ꝓ-
iiciet: si inuenerit ī eis peccatū mortale. Sic
ergo o peccatrix aīa legisti quātū deus odio
habet peccatū. tu ergo si placere ei cupis: sū
me vites peccatū et in te nō habeat locum.
mulier enī esset multū infidelis que hoīem
cubaret in lecto suo quē vir suus odio habe-
ret/ et ꝑ quē viro suo multa mala euenissent
sic ergo pctm̄ est quod summe odit christus
aīarum sponsus. et ꝓpter q̄d sibi multa ma-
la acciderūt. et tandē ipsa mors. quare o ca-
rissime monitionē dauidis seqn̄s: inque. Cor
mūdū crea ī me deus zc̄. Scd̄o debes sū-
ma cum diligentia vitare peccatū: maxime
mortale. quia summe diabolo placet et ip̄m

letificat qđ triplici signo referat̃. Primo quia in nullo alio delectat̃. nā neq̧ balneū aliud, neq̧ argentū, neq̧ aurū querit: sed tm̄ aīas. vñ geñ. xiiii. ī pſona eius dicit̃. Da mihi aīas cetera tolle tibi. Et greg. ibidē. nihil se fecisse estimat: cum animā nō sauciat. sicut enī rapax auis cor prede: sic diabolus hoīs animā maxime cupit. Scđm signū. quia diabolus summe diligit pctm̄ ꝓpter eius assiduā temptationē: et quia in ꝑpetrando peccatū nūq̄ fatigat̃. nā sex milibus annis et ampli⁹ pctā incessanter ꝑpetrauit, nec fatigat̃ semꝑ noua ꝓcurare. ideo cū deus eū Iob p̄mo interrogauit dicēs. vñ uenis: rñdit. Circuiui terrā et pambulaui eā. tm̄ enī occupat̃ in peccatis suggerendis ꝙ nō lic; ei somnū cape. iuxta illud Iob. iii. Qui me comedūt: nō dormiūt Tertiū signū ꝙ peccatū summe diabolū letificet: est ꝙ nunq̄ potuit satiari peccatis. nā infinita milia hominū peccatis iā deuorauit et tñ adhuc famelicus est. et sicut leo rugiēs circuit q̄rens quē deuoret. ut dicit̃. i. petri. v et nō solum famelicus: sed et sitibūdus. Iob Abhorrescit fluuius et non mirabitur: et habet fiduciā. quia influat iordanis in os eius, id est in infernū. fluuius quē absorbet diabolus et nō miratur sunt pctōres. cum impetu

currentes in os eius quos summe desiderat absorbere. Exemplū habet̄ in vitis patrū in capitulo demonū: qualiter eoꝝ vnus laudatus et honoratus ē a principe demonū et in cathedrā locatus: quoniam fecerat fornicari vnū monachū quē. xliiii. annis vix traxerat ad peccatū. ergo aīa peccatrix plora amare eo ꝙ totiens letificasti ꝯtra te inimicos tuos scʒ demones: quotiēs peccasti mortaliter, et de cetero ꝑ purā confessionē, et dignam satisfactionē fac gaudere sup te deū tuū et angelos eius. gaudiū ē enī angelis dei sup vno pctōre pniam agente. luce. xv. Tertio debes summo studio vitare om̄e peccatū: quia tibi summe nocet. nā primo ꝑ peccatū separamur ab amore dei et efficimur eius inimici. isaie. xix. Iniquitates nr̄e diuiserunt inter nos et deū. et pctā nostra ꝓhibuerunt faciē eius a nobis. vñ quicūqꝫ sanctus in celo existens si peccaret: statī decideret, et dei amicitia ad eum dissoluet̄. vnde augu. Qui peccat ī amicū uerissimū et fidelissimū: dicitur vitupabilis. qui uero peccat in deū potētissimū et patrē piissimū quō nō erit vitupabilis et abhominabilis. Quarto ꝑ peccatū obligat̄ peccator et adiudicāt̄ patibulo inferni. et quia lex diuina nō multum discrepat ab

humana: ideo omnes legalis decreti transgressores, uel maiestatis regie cōtemptores, id est omēs peccatores merentur intereire suspendio, scđm ꝙ significat̄ in esdra. xiiii. et ī decreto darii ubi dicit̄ sic. Et denūtietur ut quicunq; transgressi fuerint: aut quod ex his que scripta sunt quantū ad peccatū cōmissionis. aut spreuerit: quantū ad peccatū omissionis accipiat̄ lignū de suis ꝓpriis, id ē de orto proprie conscientie. ibi enim crescit lignū quo peccator suspendit̄: et suspendat̄ bona quoq; sua ascribant̄. similiter enī rede unt ad gloriā regis celestis peccata reprobo rū sicut gloria bonoꝝ. ecce carissime qđ lex humana corpalit̄ facit: hoc spūaliter lex diuina. Idem fere legit̄ hester. vii. Suspendite aman ī patibulo. aman intelligit̄ iniquus, et p hunc pctōr intelligit̄ quē rex celestis iubebit suspendi in patibulo inferni: si eū in peccato mortali inuenerit. Quinto enī pctm̄ spoliat hominē omni bono gr̄e in presenti et glorie in futuro. ꝓuerbioꝝ. xiiii. Miseros facit hoīes peccatū. est enī pctōr paup. quia nihil habet, īmo p peccatū mortale seipsum amisit, et ī seruitutē diaboli transiuit. paupior. quia nihil pōt lucrari, eo ꝙ opera meritoria, uel deo grata in tali statu facere nō pōt.

ſed et pauprimus: quia nil põt ei dari. nam bona facta p ipſo nõ pſunt ei ad ſalutẽ. quia nõ viuit niſi quo ad corpus. vñ dicit boecius li. iiii. de ↄſo. Homo prauus non eſt hõ: niſi ſicut hõ mortuus. homo enĩ p pctm̃ ſepat a luĩe vniformi et excecat atq; obtenebrat. ſopho. i. Ambulabũt ut ceci qui dño peccauerũt. Et in pſal. Neſcierũt neq; intellexerũt qui in tenebris ambulant. Et hiero. Depmit plane aĩa p peccatũ polluta interius: ne ualeat ſuſpicere ſupius. hoc peccatũ ẽ ſicut putredo in pomo. ſicut enĩ putredo in pomo aufert ualorem, decorẽ, colorem, et odorem odorẽ fame: ualorem glorie: colorẽ forme: et ſaporem gr̃e: ſic putredo eſt omne pctm̃ nã de eo dicit iſa. xv. Qui facit illud: luto vilior eſt vita eius. Et augu. ait. Tolerabilius canis putridus fetet hõib⁹; q̃ aĩa peccatrix deo ideo in quodã ſermõe uerba ait: quibus quẽdam lubricũ a peccato retraxit. Quid pdeſt plena archa ſi inanis ẽ conſcĩa. bona vis hr̃e et bonus eſſe nõ vis. nõ potes erubeſcere cũ domus tua plena eſt bonis et tu malis. quid enĩ eſt qd̃ uelis malum habere: dic mihi: nihil omnino nõ uxorem, nõ filium, nõ ſeruũ nõ ancillam, nõ tunicam. poſtremo non caligam: et tamen vis habere malam vitam.

Rogo te prepone vitā tue calige. omīa que circūiacent oculis tuis elegātia et pulchra tibi cara sunt: et tu tibiipsi vilis et fetidus es. si possent tibi respondere bona tua quibus plena est domus tua: nōne clamarent sic. tu bona nr̄a vis habere: sic et nos uolumus dominū bonum hr̄e. tanta uoce inuocāt dominū deum contra te. Ecce tanta bona dedisti huic et ipse malus. quid ꝓdest enī ei qd̄ habet: qn̄ eū qui oīa dedit nō habet. Sexto p peccatū nascit᷑ bestialis. vnde boetius q̄rto de conso. phie. Homo ꝓbus ꝓbitate deserta in beluā conuertit᷑. Et phūs in ethicis dicit: ꝙ est peior q̄ bestia. quibus cōcordat dauid dicēs. Homo cū in honore esset, id est ī grā gratū faciente: nō intellexit: compatus ē iumētis insipientibus et similis factus est illis.

Septimo et ultimo ex peccato nascit᷑ diaboli seruilis filialitas. vnde p̄ma ioh̄. iii. Qui facit peccatū a diabolo est. Pro his om̄ibus o infelix pctōr miserere aīe tue et noli peccatū inducere sup eā: sed que legisti tanta mala: offensam videlicet dei. letitiā inimici. et dānū ꝓpriū memorare. agnosce igit᷑ o homo q̄ nobilis ē aīa tua et q̄ grauia fuerūt illa vulnera eius ꝑ quibus necesse fuit illū dominū vulnerari si nō essent hec ad mortē eternā:

nunq̃ ꝑ eoꝝ remedio dei filius moreretur. noli ergo vilipendere aīe tue paſſionē: cui a tanta maieſtate tantā vides exhiberi cōpaſſionē. fudit ipſe lachrymas ꝑ te: laua et tu ꝑ ſingulas noctes lectū tuū compunctione et lachrymarū aſſiduitate. fudit ipſe ſanguinē ſuū ꝑ te: funde et tu tuū quotidiana cordis afflictione. noli attendere qu d caro velit: ſ3 quid ſpiritus poſcit. nam ut dicit grego. vñ caro ad tempus ſuauiter viuit: inde ſpūs in eternū cruciat̃. et quo plus caro punit̃ ī hac vita: tanto plus gaudebit in futura. Augu. Voluntarie nūc poſtponamus pro chriſto quandoq; dimittenda: ne(qđ abſit) ꝑ tranſitoriis amittamus eterna. ſi enī tibi diceret̃: carnis uoluptatibus fruere ſicut plac3: ea tñ cōditione ꝙ poſtea tibi oculi eruent̃: ſeu ꝙ omne ſolaciū tollat̃ tibi toto tempe vite tue et ꝙ in fame et ſiti et in omni cruciatu & miſeria viuas: nunq̃ tale bonū habere te vere ſuſciperes. et quid tota hec vita ubi nec mēſis eſt/nec vnius diei uel hore ſpaciū ad illius eterne infelicitatis inferni compationem cui neq; finis eſt/ neq; pena ſimilis inuenit̃. hec auguſtinus.

Ca. tertiū de penitentia cito facienda.

Vi nō accipit crucem et sequitur me: nō est me dignus. math. xiiii. p hanc crucem pnia designat: quam de necessitate quilibet peccator debet suscipere: et pseueranter tolerare si in eterna beatitudine cum christo cupit regnare. Vñ hiero. in epistola ad susannā. Necessaria est pnia: q̄ aut equat crimina aut certe excedat. Et aug. quisquis desiderat saluari: quicquid post purum baptismū traxit: oportet ꝙ abluat saltē lachrymis mentis. Sed forte dices: durus ē hic sermo: nō possum mūdum spernere, et carnē meam odio habere et castigare. audi nō meam: sed gloriosi hiero. responsionē sup hoc Impossibile ē (ait) ut quis pñtibus et futuris fruat bonis. ut hic uentrē: ibi mentē impleat. ut de deliciis ad delicias transeat: ut ī vtroq; seculo, videlicȝ in celo et in terra appareat gloriosus. Quā hieronimi sententiā cōfirmat beatus gre. dicēs. Multi cupiūt euolare de iustitia exilii pñtis vite ad gaudia padisi: sed nolunt carere oblectamētis mundi uocat uos gratia christi: sed reuocat eos cōcupiscētia seculi. cupiūt mori morte iustoꝝ sed nolunt viuere vita eorū. et hi ineternū peribunt. quia opera illorum sequunt illos.

Item bernar. Austeritas cõuersationis beati iohannis baptiste peccatoribus deliciosis durus est nũtius eterne mortis. Quid enĩ irrationales fere, reptilia terre insanimus: cũ ille qui inter natos mulierũ nemo surrexit maior innocentissimũ corpus suũ sic afflixit: et nos indui preciosis uestibus festinamus, et splendide, laute, delicateq; epulari. nõ sic impii nõ sic itur ad astra. deniq; recordare parabole uel hystorie de diuite: qui dñs fuit tãtarum opum: qui purpura indutus et bisso vnã guttã aque nõ potuit obtinere ꝓ sue refrigerio lingue cũ esset in ardorꝝ necessitate constitutus. hec recordare amice mi et age pnĩam dum tẽpus est. nam ut(ĩquit)grego. Deus et si pnĩe tantã ueniã spopõderit peccanti: tamẽ crastinũ diem non promisit. Penitentia igitur erit preterita mala plangere: et plangenda iterũ nõ cõmittere, et ꝓpositũ cõmittendi nõ habere. vnde augu. ĩ suis soliloquiis. Inanis est pnĩa quam sequens culpa coinquinat. nihil prosunt lamenta: si replicant᷑ peccata. nihil ualet a malis ueniam poscere: et mala denuo iterare. Sʒ ꝓ ampliori declaratione nota ꝙ tres sunt ptes integrales pnĩe. scʒ cordis cõtritio, oris cõfessio,

et operis satisfactio. qm̄ enim deum tribus
modis offendimus: delectatione cogitatōis
imprudentia locutioīs, et supbia operis. et
quia cōtraria cōtrariis curant: tribus modis
oppositis satisfacimus. delectationi cogitati-
onis opponēdo ꝯtritionē. imprudentie locu
tionis, ꝯfessionē. supbie operis opponēdo sa
tisfactionē. De cōtritione aūt primū vide
amus. Vnde cōtritio est dolor ꝑ pctīs volū
tarie assumptus cū ꝑposito abstinendi, confi
tendi, et satisfaciēdi. Et ut dicit bern̄. triplex
debet esse dolor iste acer, acrior & acerrimus
acer debet esse: quia dominū deū nostrū et
creatorē omniū offendimus: acrior quia pa
trē nostrum celestem qui nos multipliciter
pascit impugnamus: et in hoc peiores cani
bus sumus qui pascentes se diligūt et sequū
tur: acerrimus quia redemptorē nostrū qui
nos redemit ꝓprio sanguine et a pctōꝝ vin
culis liberauit, et a crudelitate demonum et
acerbitate gehenne eripuit: quātū in nobis
est iterū crucifigimus. Sed et de tribus debe
mus dolere. scꝫ de commisso pctō, de bono
omisso, et de amisso tempore. De virtute et
q̄litate hmōi ꝯtritionis sic ait augu. Plus va
let cordis cōtritio: q̄ totius mūdi pegrinatio

Item quedã glosa sup psalmũ: ad dominũ cũ tribularer. nescit dñs differre quẽ compũctũ corde sibi senserit supplicare. Et crisost. Sola est compunctio que facit animã horrescere purpurã, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum. Item nihil conglutinat et vnit deo ut lachrime penitẽtis. Contra uero ut ait augu. Acriores diabolo dolores nõ infigimus: q̃ cum plagas pctõꝝ nostroꝝ cõfitendo et penitendo sanamus. sed heu cũ tanta bona p pniam consequamur: pauci tñ pniam agunt. de quo dñs conqueritur dicens p ieremiã dicentẽ. Nemo qd bonũ est loquitur: nullus est qui agat pniam super pctõ dicẽs: quid feci. Scdm videlicȝ cõfessio solet describi sic. ꝙ est legitima coram sacerdote pctõꝝ declaratio. vnde etymologisatur confessio: quasi similis, uel ex toto, uel vndiqȝ fassio. nam uere confitetur qui totum fatetur. vel ut dicit isidorus li. etymolo. Confessio est per quã latens morbus aĩe sub spe uenie consequende in dei laudẽ aperitur. De cuius virtute inquit ambro. super p̃s Beati immaculati: Cessat vindicta diuina si cõfessio precurrat humana. Et cassiodorus super p̃s. Confiteantur tibi populi deus. Illis ñ iudex

ſed aduocatus eſt chriſtus qui ſe ꝓpria con feſſione damnarūt. Et leo papa. Non remanet iudicio cōdemnandū: qđ fuit in cōfeſſione purgatū. Et augu. in li. de pnīa. Confeſſio eſt ſalus animarū, diſſipatrix vitiorꝝ, reſtauratrix virtutū, oppugnatrix demonum quid plura: obſtruit os inferni, portas aperit padiſi. Pro his omnibus cariſſime iuxta conſiliū iſaie. dic tuas iniquitates ut iuſtificeris. initiū iuſtitie confeſſio peccatorꝝ. optet enī te confiteri omnia tua pctā quorꝝ memoriā habes integre vni ſacerdoti de his te abſoluendi poteſtatē habenti: ita ꝙ nō vnā ptem tantū tuorꝝ pctōrꝝ vni ſacerdoti dicas: et alterā alteri. quia neutꝰ ſacerdos poſſet tibi ſic cōfitenti dare remediū. Ideo dicit bernī. Qui confeſſionē ſuā diuerſis ꝯfeſſoribus diuidit: uenia caret. execrāda nāq; fictio eſt peccatū diuidere, et ſupficietenus radere, et nō intrī ſecus eradicare. et tales recipiūt excōitationē pro abſolutione, maledictionē ꝓ benedictione. talis nāq; diuiſio confeſſionis fit ſepius p hypocriſim. quia grauia peccata dicūt ignotis ſacerdotibus, et illis cum quo ſepius uerſantꝰ leuiora narrant. De quibus dicit augusti. et ponitur ī decretis. Qui confeſſionē

diuidit: laudandus nō est. qđ vni celat: alteri reuelat. qđ est seipsum laudare et ad hypocrisim tendere. Satisfactionē quā aug. diffinit discutiamus tanq̄ pnie tertiā ptem. inquit enī. Satisfactio est pctōꝝ causas excidere, et eoꝝ suggestionibus aditū nō indulgere. nā ut dicit greg. Nequaq̄ satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi uoluntates q̄s diligimus cū econtrario oppositis lamentis insequamur. Et ut dicit criso. Qualis p̄cessit offensio: talis debet insequi recōciliatio. tanto ꝓnus ad lamenta: quanto fuisti ꝓnus ad culpā. qualis fuerit tibi ad peccandū intētio talis sit ad penitendū deuotio· grauia pctā: grauia lamenta desiderant. quia ut ait eusebius episcopus. Non leui contritione agendū est ut debita illa redimant᷑: quibus mors eterna debet᷑. nec pauca opus est satisfactōe ꝓ malis illis propter que paratus ē eternus ignis. Sed heu multi statim fatigant᷑ in hac vita et a via satisfactionis retro aspiciunt cū uxore loth. Contra quos bern̄. in quodā sermone ait. Qui pfecte senserit onus peccati et aīe lesionē, ille aut parū senserit: aut oīno nō senserit corpis penā, nec reputabit laborem quo peccata nouerunt deleri preterita,

caueri futura. Et augu. super psalmū. l. Sūt multi quos peccare nō pudet: agere pniam puderet. O incredibilis insania. de vulnere nō erubescis: nonne vulnus fetidum et putridum est. cōfuge ergo ad medicū: age penitentiā. dic: Iniquitatē meā ego cognosco et peccatū meū ꝯtra me est semp. Tibi soli peccaui: quia tu solus sine pctō es. Consistit aūt satisfactio in tribus. in orōne, elemosina, et ieiunio. ut iste ternarius numerus cōtra illud nefariū diabolicū opponitˀ. oratio cōtra supbiam. ieiuniū ꝯtra carnis ꝯcupiscētiā. elemosina contra auariciā. uel sic. Omē peccatū uel in deum cōmittitˀ, et contra hoc ordinatˀ oratio: uel in proximū, et cōtra hoc ordinatˀ elemosina: uel in nosipsos, et cōtra hoc ordinatur ieiuniū. Et ꝓpter ampliorem satisfactiōis declarationē modicū de elemosina tangamus. dicitˀ nempe ab elemon qđ est misericordia et syna qđ est mandatum: quasi mandatū misericordie. et sic scribēdū est p e. Solet etiā scribi per y. et tunc dicitur quasi mandatū dei. ipse enī ꝓprio ore eam mandauit fieri. vnde Ieremias. Date elemosinas et ecce oīa sunt munda uobis. vel alitˀ elymosina dicitˀ ab ely quod ē deus et moys

aqua: q̄si aqua dei. sicut enī aqua extinguit
ignē: sic elemosina peccatū. hec catholicon
Sunt autē tria precipue q̄ nos ad elemosinā
et opera pia debent prouocare. Primū quia
misericordia redimit culpā. ꝓuer. xvi. Mise
ricordia et ueritate redimit̃ iniquitas. Et da-
nielis. iiii. dicit̃ ꝙ mulier q̄ congregauit ī do
mo sua uasa uacua non pauca: parū olei qđ
habuit in oīa uasa dimisit, et sic creuit oleū
ꝑ quod mulier a creditore liberat̃. Vasa ua
cua sunt paupes: quos ī domo debemus cō
gregare. isaie. liii. Egenos uagosq̄ induc in
domū tuā. parū aūt olei ꝑ omnia uasa distri
buit̃. iuxta illud thobie. iiii. Si exiguū tibi fu
erit: etiā exiguū libēter impartiri stude. tūc
oleū misericordie crescit: cū ꝑ meritū et gra
tiā aīa peccatrix creditori deo de peccatis su
is satisfacit. Secundo elemosina temporalia
bona multiplicat. vnde greg. ī dialogo. Ter
rene substantie ꝑ hoc ꝙ paupibus distribu-
unt̃: multiplicant̃. Exemplū habemus. iii.
regū. xvi. in vidua que heliā pauit. cui pro-
pter hoc dn̄s farinā et oleū multiplicauit. ꝑ
qđ datur intelligi ꝙ pauperes magis pascūt
elemosinarios q̄ ecōtra. Tertio elemosina si
ue opus misericordie ī morte elemosinariū

custodit: et animā eius cū claritate ad regnū
celorum pducit. vnde dicit ambro. Sola mi
sericordia comes est defunctorꝝ. O q̄ bonus
q̄ necessarius morieti comes elemosina. no
li ergo talem famulū dimittere, uel talē ad-
uocatū post tergum relinquere. sicut illi qui
res suas auare retinētes: nihil ī vita sua per
manus ꝓprias paupibus distribuūt. similes
illi qui post tergūvult portare lucernam. cū
dicat eccliasticus. amico tuo, id ē christo vel
anime tue uel pauperi: ne dicas uade et re-
uertere et cras dabo tibi: cū statim possis da
re. vnde sciendū ꝙ diues a quo petit᷑ elemo
sina debet ꝯsiderare tria. Primo quis eā pe-
tit. quia ipsemet dn̄s deus qui tantū dilexit
paupes ꝙ quicquid paupi feceris ꝓpter amo
rem suū reputat sibi factū. math. iii. Quod
vni ex minimis his fecistis: mihi fecistis. pe
tit ergo elemosinā p pauperem suum dn̄s:
a quo diues in orōe quotidiana petit regnū
et ideo cū paupi negat elemosinā diues: ti-
mere debet ꝙ deus nō exaudiat eū cū petit
ab eo regnū celorꝝ. dicit᷑ enī ꝓuer. xxi. Qui
obdurat aurē ad clamorē paupis: et ipse cla
mabit et nō audietur. Secundo debet diues
considerare quid petit deus: quādo elemosi

nam in suis paupibus petit. petit utiq; non nostrum: sed suū. et ideo ingratus est ualde deo qui paupi negat necessariā elemosinā: cū de cibis dei habeat abundāter. et hoc ꝯsiderauit dauid qui p̄mo palipo. xxix. dixit. Tua sunt oīa dn̄e et que de manu tua accepimus: dedimus tibi. petit re uera ꝑ pauperem suū deus nō ad dandū: sed ad mutuandū. nec ad triplū: sed ad centuplum usuras vn̄ dicit augu. O homo quid feneraris hōi: fenerare deo usuras et centuplū accipies et vitā eternā possidebis. et idcirco nimis ē ingratus qui ad tales usuras nō vult cōmodare deo: ad q̄les mutuares iudeo uel sarraceno. Pro his omnibus carissime thesauriza tibi paupes in celo tanq̄ in tuto loco: opa misericordie faciendo nō in terra. Cor auari ē quasi fouea sine fundo, et quo plus recipit: plus cōcupiscit ut nunquā videat̄ impleta. Iuxta illud ecclesiastes. vii. Auarus nunquā implebit̄ pecunia. attende ꝙ cor sequit̄ thesaurū. ue aūt illi qui in terra thesaurizat: qui ꝑsequens cor suū in terra tā piculose exulauit. illic ḡ dixit crisos. Congrega subam tuā ubi patriā tuā habes. qui enī collocat thesaurū suū in terra: nō hab; quid speret. ut quid

enī accipit ī celum ubi nihil habet repositū: illud solū tuū reputa: qđ paupibus erogasti nō enī sunt hominis bona: que secū deferre nō pōt. Et ambro. Nihil tantū cōmēdať: q̄ miseratio caritatis. nō memini me legisse mala morte mortuū qui libenter exercuerit opa pietatis. Et leo papa. Ad dn̄m integros fructus premittit: a quo nunq̄ paup tristis recessit. tanta est virtus misericordie ut sine illa alie virtutes si sint: prodesse nō possunt q̄uis enī quis fidelis sit, castus, et sobrius. et maioribus aliis virtutibus p̄ditus: si tn̄ misericors nō est mīam nō inueniet. Hec ī fauorē pauperū de virtutibus elemosine & operū mīe dicta sufficiant. Nunc ad ꝓpositū redeamus. Qui non accipit crucē suā et sequitť me nō est me dignus. Ista crux pnīe cito est assumenda et in tpe iuuētutis. quia tunc homini magis ꝓdest et deo magis placꝫ. iuxta illud ecc̄i. ii. Memēto creatoris tui ī diebus iuuētutis tue. Item dicit idem. fili ne tardes cōuerti ad dn̄m et ne differas de die ī diem. subita enī eius ueniet ira: et in tpe vindicte dispdet te. Sed ꝯtra hoc salubre sapiētis cōsilium diabolus īmittit homini malā spem longioris vite dicens. iuuenis es: viues et facies penitentiā et ibis ad confessionē. multi

nimis credunt isti aduocato. quia repromittunt sibi longam vitã pponẽtes se ĩ senectute emendare: quos mors repentina rapit et damnant̃. vñ dicit̃ ecclesiastici. xxix. Repromissio nequissima multos pdit. Est ergo notandũ q̄ talis repromisso diaboli lõgioris vite et in senectute penitendi: nequã est. quia ꝯtra ius et rõnem. nequior: quia ꝯtra ipsum pctõrẽ. sꝫ nequissima: quia ꝯtra dei bonitatẽ q̄ sit neq̃ et contra ius et rõnem apparet tribus exemplis. Primũ est. quia qui hr̃et decẽ asinos et totũ onus imponeret debiliori: faceret cõtra iustitiã et rõnem. sic ille qui totũ onus pn̄ie pctõꝝ que cõmisit ĩ quatuor etatibus. adolescentia, iuuẽtute, virili etate, et senectute vult soli senectuti imponere: qñ iã debilis est et nõ põt laborare. et tales merẽt̃ maledictionẽ. sicut dicit̃ zacharie p̄mo. Maledictus dolosus: qui habet in grege suo masculum et ĩmolat debile dño. sic ille qui fortitudinẽ sue etatis transit et debilitatẽ senectutis sue pponit ĩmolare deo. Isidorus. qui tẽpus congruũ pn̄ie perdit: frustra ante dei ianuam cũ precibus uenit. Scdm exemplũ est. qui nõ possꝫ leuare minus onus qñ multo fortior ẽ et potẽtior: et uellet illud leuare

qñ multomaius eſſʒ et ipſe debilor factus fu
iſſet: merito ſtultus et iniuſtus reputaretᷣ. ſic
eſt de illo qui onus pctōꝶ & pnie qñ minus
eſt et ipſe fortior ſcʒ in iuuētute nō vult por
tare et credit meliꝰ portare qñ onus erit au-
gmentatū. et aſſimilatᷣ illi ſtulto de quo ī vi-
tis patrū dicitᷣ: ꝙ ſcindebat ligna & de illis fa
ciebat ſarcinā et poſtea temptabat leuare. et
cū videbat ꝙ nō poterat de facili portare ite
rū ſcindebat alia ligna et apponebat ad ſar-
cinā et poſtea temptabat. et q̄nto plus pon-
derabat: tanto plura addebat. ſic faciūt pctō
res quando primo ſumūt pondus pctōꝶ et
pnie ſtatum deponūt et pctā pctīs addunt.
quia ſicut greg. dicit. Pctm̄ qd̄ p pniam nō
deletᷣ: mox ſuo pōdere ad aliud trahit. Ter-
tiū exemplū. Ille qui p totā vitā ſuam cum
magnis cuſtodibus parat ſibi domū ubi nō
intēderet morari ullo mō/ et domū quā op-
tat et cupit ppetuo habitare deſtrueret pro
poſſe ſuo: talis apte faceret ꝯtra rōnē et me
rito ſtultus et infamis deberet reputari. ſic
etiā eſt pctōr: qui uſqꝫ ad mortem differt cō
uerti. ipſe enī p totā vitā ſuam parat domū
ſuā ī inferno: cū tñ nullo modo uelit ibi ha-
bitare. ideo timeat ſniam pauli dicētis. Qui

facit contra conſcientiā: edificat ad gehēnā Secundo ꝙ iſta longioris vite promiſſio nequior ſit ꝯtra ipſum peccatorē: apparet per duo exempla. Primū eſt. quia qui plus ſe diligeret infirmū q̄ ſanū, ſeruū q̄ liberū, nihil habentē q̄ omniū bonoꝝ pticipē: talis iniquus eſſet cōtra ſeipſum. talis eſt pctōr qui tardat agere pniām. quia plus diligit ſe eſſe in pctō qđ eſt infirmitas ſpūalis, uel potius mors dicenda eſt, uel intantū pctōr impius eſt ꝯtra ſeipſum. eo ꝙ magis ſe diligit mortuū q̄ viuū, ſeruū q̄ liberum, malū q̄ bonū. vnde dicit Io. ī ſua canōica. Qui facit peccatū: ſeruus eſt peccati. Et augu. Bonus homo etiā ſi ſeruit: liber eſt. malus homo etiā ſi regnat: malus eſt et ſeruus, ſed qđ ē peiuſ tot dn̄oꝝ quot vitioꝝ. Scđm exemplū. ille qui deberet magnā pecuniā ad uſuras que creſceret quotidie. nec poſſet pſoluere: et tn̄ tardaret q̄tū poſſet: talis faceret ꝯtra ſeipm̄ ſic eſt in ꝓpoſito morari in pctīs quantū debitū currit ad uſuras. quia q̄nto diutius fuerit in pctō: tāto plus ſoluet de pena. apoc. xvi. Quantū ſe gloriauit et in deliciis fuit: tantū date ei tormentū et luctum. Tertio ꝙ iſta ꝓmiſſio lōgioris vite ſit nequiſſima. quia ꝯtra dei bonitatē apparet per tria exempla.

Primū. quia si aliquis iuuenis dn̄m suū cui seruire tenet᷑, et a quo oīa bona sua haberet ꝑ totam vitā suam impugnaret et inimico dn̄i sui seruiret, et postea senio cōfectus in fine vite sue uellet dn̄o suo seruire, et suū seruitiū ei offerret iniquus cōtra dn̄m suū esset nec multū tale seruitiū dn̄o suo placeret. sic est pctōr qui peccādo offendit deū et seruit inimico diabolo in iuuētute, et in senectute ꝓponit seruire deo. Scd̄m est. si aliquis recepisset dona maxima a dn̄o suo ad multiplicandū et lucrandū, et qd̄ ipse deberet hr̄e lucrū supflue expenderet et ꝓ nihilo daret in contemptū dn̄i: impie ageret et cōtra curalitatē dn̄i sui: ingratus esset. sic est pctōr qui corpus et animā, sensus aīe, vires corporis, tempalia bona, spaciū vite: et alia multa et magna beneficia recepit a deo, et omīa ista expendit in contumeliā creatoris peccando multiplicit᷑, aperteq; faciēdo cōtra bonitatē dei. De aīa quippe q̄ tradita est nobis a deo quasi thesaurus preciosus: sic dicit greg. ve mihi si talentū mihi traditum in animā meam neglīgēter seruauero: q̄ precioso sanguine agni incōtaminati appreciat᷑. De tempe dicit idem greg. Nō est tēpus tibi impēsum qd̄ nō a te exiget᷑: qualiter expensum fuerit

Tertiū exemplum eſt. ſi ē aliquis ſeruus diſpenſator bonorꝝ alicuius domini qui bonū panē et bonū vinū, et meliora cibaria daret extraneis et inimicis dñi ſui: et dño ſuo daret de pane corrupto & de furfure ad comedēdum et etiā de putridis carnibus et piſcibus. daret quoq; ei ad potandū de vini ſui fecibus: impie ageret et ꝯtra dñm ſuū. ſic ē pctōr: illud qđ pulchrius et melius ē de vita ſua, id eſt iuuētutē et fortitudinē ſuā dat mundo et diabolo qui ſunt inimici chriſti: et qđ peius eſt nouiſſimū vite ſue preponit deo ſuo dari. non ſic faciebat dauid cū dicebat. Fortitudinē meā ad te cuſtodiā, id ē ad ſeruiendū tibi. et eccliaſticus ait. Noli afferre dño feces ſenectutis: ſed vinū libaminū floride iuuētutis. et de pctōribus pniam differentibus. hec ait gre. Satis alienus eſt a fide: qui ad agēdū pnīam tempus ſenectutis expectat: cū nullum diem vite ſue ī ſua habeat poteſtate. idcirco iuxta conſiliū iſidori. Feſtinare debet vnuſquiſq; ad deū penitendo dum pōt. ſi dū poteſt noluerit oīno: cū uoluerit tarde nō poſſit. Igitᷣ feſtina ad penitentiā cariſſime ne tardaueris ut nō cum fatuis virginibus finaliter excludaris.

Olite diligere mundũ: neq; ea que in mundo sunt. Si quis diligit mũdũ: nõ est caritas dei in eo. et mundus transit et cõcupiscentia eius. p'ma Io. i. Et hec uerba pertractãs beatus aug. ait. Quid vis: utrũ amare tpalia et transire cũ tpe: an mundum nõ amare et ineternũ viuere cũ deo. amas seculum absorbebit te. amatores suos vocare nouit nõ portare. mundus nempe q̃si excõicatus ẽ. quia sicut p excõicato nõ orat' in ecclesia: sic nec christus orat p mũdo: qui tñ pro suis crucifixoribus orauit. q̃stultũ est etiã tali dño seruire: qui in fine seruũ nudũ et sine mercede eiicere cõsueuit/ sicut facit mũdus vñ loquit' ad soldanũ rex babilonie cũ apud damascũ infirmaret' usq; ad mortẽ/ et sciret sibi mortẽ imminere: signiferũ suũ vocat dicens ei. Tu soles ferre uexilla mea ad bella: fer nũc mortis mee uexillũ/ sc3 hoc pannicu lum p totã damascũ dicẽs. Ecce oriẽtis rex moriens nõ fert secũ nisi hoc vile pãniculũ Simile fere legit' q; quidã rex lothoringie iuuenis cũ esset in extremis respiciẽs sua palacia et domos suas dixit pluribus audiẽtibus

O dn̄e iesu: quantū contēnendus ē mūdus iste. ecce qui tot habui palacia & hospitia nescio quo debeā hac nocte ire, uel qui debeat me hospitio suscipe. Relinque ergo o pctōr diuiī tuū, id est hunc mundū anteq̄ in tanta pauptate relinq̄ris ab eo. Iacobi. i. Qui amicus est huius mūdi: dei inimicus constituit. Et greg. Tanto deo quis est ꝓximus: q̄nto ab amore mundi est alienus. Ad qd̄ significandū christus nudus extra ciuitatē pati voluit et crucifigi ut ostēderet sibi nihil esse cōmune cū mundo: et ꝙ quicūq; uoluerit sequi passionis fructū: debet exire mundum, saltē ꝑ affectū et mundanā cōuersationem. vnde dicit dn̄s ieremie. Fugite de babilonia et saluet vnusquisq; animā suā. babilon secundū hiero. interpretatᷣ domus cōfusionis et significat hunc mundū in quo iā ubiq; cōfusio regnat, tā in clero: q̄ in populo, tam in religiosis: q̄ in secularibus, tam i senibus: q̄ in iuuenibus, tā in viris: q̄ in mulieribus. ita ut merito dicat iohānes i canonica sua. Totus mūdus in maligno positus ē. et idcirco consulit bern̄. fugiendū esse ad vitā religiosam: dicens. Fugite de medio babilonis. i. de seculo et saluate aīas uestras. conuolate

ad urbes refugii, id eſt ad vitam religioſam ubi poſſitis de preteritis agere pnīam et futurā gloriam fiducialiter poſtulare. nō uos penitētie auſteritas deterreat. quia nō ſunt cōdigne paſſiones huius temporis ad preteritā culpam que remittit̄, et ad futurā gloriā que promittit̄. Sciendum ꝙ mundū debemus fugere ꝓpter quatuor. Primo enim ſolent ſapientes recedere a loco infecto peſtilentia uel fetore. et maxime qñ uel egros ſe ſentiūt uel egrotaturos ſe agnoſcunt. talis ē mūdus qui tot mala pccantiū habet. videmus enī tot fetores inficiētes animā noſtrā quos recipimus. idcirco cū pctm̄ ſit morbus cōtagioſus: frigida eſt ſocietas maloꝝ. quia non eſt tutū ſanis cum leproſis habitare. Et eccl'iaſtici. xiii. dicit̄. Qui tetigerit picē inquinabit̄ ab ea. et qui cōmunicauerit cū ſupbo induet ſupbiam. Et hiero. Certe nihil tā nocet hominibus q̄ mala ſocietas. talis enī efficitur homo: quali ſocietate pfruitur. nūquā cum agno lupus habitat. vir caſtus ſocietatem luxurioſi aufugit. pluſq̄ impoſſibile puto virū diutius in bouis pmanere: qui operibus malorū aſſidua ꝯuerſatiōe utitur. Vociferat pſalmiſta. Cū ſancto ſanctus eris, et

cũ peruerso puerteris: et cũ viro electo electus eris. sicut enĩ nocȝ mala cõuersatio: ita ꝓdest bona. nihil põt comparı huic thesauro qui bonã inuenit societatẽ: vitã inuenit, diuitiis affluit. et ut certe uere dicã. raro homo bonus uel malus efficit: nisi ob societatis causã. pueri enĩ cor tanq̃ tabula ĩ qua nihil depictũ ẽ fore dicit. illud ergo qd̃ a societate recepit vsq; ad senectã recipit siue bonũ (ait hiero.) siue malũ. debemus ergo nos elõgare a mũdo malo ꝑpter mali vicini molestiam. nullus aũt vicinus ita põt nocere sic̃ vicinitas pctõꝝ quorũ mundus plenus est. Secundo solent sapiẽtes recedere a locis in quibus timẽt se tradi in manibus inimicoꝝ suoꝝ qd̃ facit mundus. ꝑpter quod sibi cõgruit illud iude traditoris. Quecũq; osculatus fuero ipse est: tenete eũ. que uerba dicit mundus demonibus. nam qd̃ mũdus osculatur in presenti, id ẽ exaltat honoribus: hostibus eius scȝ demonibus tradit. vnde hiero. Signũ manifeste dãnatiõis ẽ in hoc mũdo sua bñplacita assequi, et a mundo diligi errat in via qui p diuitias et delicias festinat ire. hec hiero. Tertio solent sapiẽtes se elongare ab aliquo loco ꝑpter aliquod ꝑiculum:

Signum dampnacionis

208

mundus aūt locus est periculosissimus: qui mare dicit᷑. vnde psalmista. Hoc mare magnū et spaciosum manibus. periculū huius mundi siue maris (iuxta uerbū bernardi) probat transeuntiū raritas, et pereuntiū multitudo. in mari marsilie de quatuor nauibus vix exit vna. In huius mundi mari de quatuor aīabus vix saluat᷑ vna. quasi enī locus diluuii ē mūdus iste ubi pauci respectu peūtiū saluant᷑. mundus est sicut fornax babilonica igne infernali succēsa: ideo ualde timēdū est homī in eo ꝙ ad sibilū vnius uerbi accendit᷑ igne ire: ad vnius mulieris aspectum igne luxurie. ad aspectū vnius rei preciose igne concupiscentie. Quarto elongat se homo diffidatus ab aliquo propter inimici capitalis timorē. Inimicus noster capitalis est diabolus pͥnceps mūdi: qui mortē nostram minat᷑. a quo nos elongamus: dum mūdū deseruimus. ecc̄i. ix. Longe esto ab homine potestatē habente occidendi. homo iste est diabolus qui sic dicit᷑: quia ab hoīe deuincit᷑ math. xiiii. Inimicus homo hoc facit. ꝓptēa sciendum est ꝙ aliter nō pōt perfecte vinci mundus nisi ꝑ exitū ab eo. vnde legit᷑ in vitis patrū ꝙ beatus acrimus adhuc ī palacio

In mari marsilie

imperatorꝝ existens rogauit deū dicēs. Dn̄e obsecro dirige me ad salutē. et uenit uox dicens ei. acrime fuge homines et saluaberis: ipse aūt statim ad monachalem venit vitā. Item deū orauit dicēs. Dn̄e dirige me ad salutem. et uox iterū dixit: acrime fuge, vince, tace, quiesce. hec enī sunt radices nō peccandi. nā in fuga vincitᷣ cōcupiscētia carnis silentio supbia vite, quiete desideriorꝝ auaricia. Item isidorus ad contemptū mūdi nos exhortās: ait. Si vis esse quietus nihil seculi appetas. abiice abs te quicquid bonū ꝓpositū impedire poterit. esto mortuus mūdo et mundus tibi. mūdi gloriā tanq̄ mortuus nō aspicias. viuens contēne: qd̄ post mortē nō poteris hr̄e. De huius mūdi vita dicit hiero. O vita mūdi nō vita sed mors. vita fallax: vita onusta tristiciis, imbecillis et vmbratica vita mēdax: nūc ut flores statim arescis, priuans vitā cui inest. vita fragilis, vita momētanea et caduca: que q̄nto magis crescis: tāto magis decrescis. cū plus ꝓcedis: plus ad mortē appropinquas. o vita plena laqueis: quot in mundo hoīes illaquearis. quot p te iā sustinent tormēta infernalia: q̄beatus qui tuas agnoscit fallacias, q̄ beatior qui de tuis

209

non curat blandiciis: q̄ beatissimus qui a te bene p̄uatus est. Et augu. Mundus clamat ego deficiā: caro clamat ego inficiā: miser quē sequeris. O carissime si hec que iam legisti nō te moneant ad contemptū mundi, et eoꝝ que in eo sunt: audi bernardum de amatoribus mundi dicentē. Ve illis quibus preparat̃ dolor uermiū, ardor flammarum, sitis cōtinua, fletus et stridor dentiū, horribiles facies demonū: ibi mors optabat̃ et nō dabit̃ ei ullus ordo: sed sempiternus horror quis putas tūc erit meror: que tristitia: quis luctus: qn̄ separabit̃ iniustus a consortio iustoꝝ et tradent̃ iniusti ꝑtāti demonū et ibūt cū eis ad eternū suppliciū: gaudia paradisi nunq̄ suscepturi: sed ꝑpetuo cruciandi: ibi torquēs nec perimens fatigabit̃. qui torquebit̃: nō moriet̃: sꝫ sine spe uenie viuēt et nō moriētur. morient̃: et nō cōsumētur. Isidorus. si habes sapiētiā salomonis, fortitudinē samsonis, si longitudinē vite enoch, si ꝑtholomei ꝑtātem, si diuitias cresi. quid ꝓdest tibi si caro tua daretur uermibus: aīa demonibus cruciāda cū diuite sine fine. Itē monere te debet ad despiciendū hunc mundū et ea q̄ in ipso sunt breuitas tpis et, vite, et īcertitudo mortis. vn̄ gre. Reproboꝝ mētes id

nō

circo multa nequiter agūt: qui se hic viuere diutius arbitrant̃. iusti vero quia breuitatem vite sue considerāt: elationes et īmundicie culpas declinant. De breuitate huius vite dic̃ btūs iacobus. iiii. ca. canonice sue. Quid est vita nr̃a nisi uapor ad modicū parēs: de inceps exterminabit̃. Et augu. Vita homīs ita breuis ē ab infantia usq; ad decrepitā senectutē. adam si adhuc viueret et hodie moriret̃: quid illi longitudo vite ꝓfuisset. Idem quicquid tpe viuit̃ de spacio viuendi denuntiat̃, ut oīno nihil aliud sit vita pn̄s: q̄ cursus ad mortē. in quo nemo stare paululum, uel tardius ire pmittit̃. sed vrgent̃ om̄s pari motu singulis diebus facere dietā ad corporis mortem. Seneca. Quotidie morimur: quia quotidie demit̃ aliq̄ pars vite. Ecce dilectissime si bene te inspexeris, et uerba tibi iam dicta ac etiā postea scribenda cordis auribus diligenter pceperis: potius deberes dicere. uado ad moriēdū: q̄ crederes p longū tempus viuere. et forte diceres hec uerba ultīa: uado ad moriendū. tu aūt estimas diu viuere et hec tpalia bona et mūdana gaudia annis multis in deliciis possidere. sed carissime nō sic. homo enī (ut ait psal.) vanitati similis factus ē: dies eius sicut vmbra pretereūt.

De falsa mundi gloria, potentia, et dignitate, et caducis eius diuitiis cōtemnendis Ca. quintū.

Ubi sunt pncipes gentiū qui dominantr sup bestias q̄ sunt ī terra. qui ī auibus celi ludunt. qui argentū thesaurizāt et aurū in quo cōfidunt homines, et nō est finis acquisitionis eoꝝ. extermiati sunt: ad inferos descenderūt, et alii in loco eoꝝ surrexerunt ut scribitr baruch. iii. Et hec uerba ptractans in somnis suis sic ait. Vbi sunt insupabiles oratores. ubi qui cōueniētius festa disponebant. ubi equoꝝ splēdidi nutritores. ubi exercituū duces. ubi satrape et tyranni. nonne om̄es puluis et fauille. nōne in paucis uersibus est eoꝝ mēoria vite. respicito sepulchra eoꝝ et videte quis seruus, quis dn̄s, quis diues, quis pauper. et disce si potes villicum a rege, fortē a debili, pulchrū a deformi. Sciēdum ē ꝙ hūana gloria ex quacūq; re ꝓueniat est fugienda. pmo quia vilissima est ī sua ꝯditione. scd̄o quia falsissima ī promissione. tertio quia uanissima et fragilissima in duratione. q̄rto quia malignissima in retributiōe Dico pmo ꝙ mundana gloria nobis ē ideo fugienda. quia vilissima et hoc de sua natura. scribitr enim. i. machabeoꝝ. ii. gloria eius

ſtercus et uermis. hodie extollit̃: cras nõ in-
uenit̃. Quid in rebus ſtercore deteſtabilius:
quid ĩ aĩalibus uerme vilius: ergo ſi inanis
gloria hoĩs in ſtercore et uerme ꝯſiſtit homi
nibus nõ eſt appetẽda: ſed fugiẽda. Eſt aũt
mũdi gloria putrido ligno ſimilima: de quo
pħus docet et experientia comprobat̃ ꝙ de
nocte lucet: ſed putridũ appet in die. Quid
enĩ ẽ putridũ hominẽ uana gloria de nocte
lucẽ hr̃e niſi ĩ hoc tempe(qđ nocti vmbroſe
eſt ſimile)glorioſus incedere, et luminoſus
ĩnfirmis oculis appere qui nõ pñt niſi ſcđm
ea que foris ſunt iudicare. ſʒ qñ dies iudicii
aduenerit ĩ quo deus illuĩabit abſcondita te
nebrarũ et manifeſtat conſilia cordiũ. tunc
qui nũc vident̃ glorioſi: apparebunt putridi
viliſſimi, et penitus nõ curandi. Item tales
mundi potẽtes ſunt lucipete ſimiles que uo
lando in nocte lucet: et in die latet, ac tota
nigra apparet. O ſi hec attenderẽt qui in ca
ducis ſuis diuitiis gloriant̃ quicũqꝫ quadã fe
tiditate carniſ(poſtmodũ reuerſure ĩ cinerẽ)
nobilitate, potentia, et dignitate extollũtur:
et cõtemnẽdo alios deprimũt, qui in futuro
viliſſimi, nigri, et putridi apparebũt: nõ pu-
to quin modo cordialiter deteſtarent̃ gloriã
huius mundi tempalem hoc ſciẽtes ꝙ im-

211

possibile est(sicut dic̄ hiero.) ut homo ī celo et in terra appareat gloriosus. Secūdo dicebat꞉ ꝙ gloria mūdana ē nobis fugiēda. quia est fragilissima: nec est ulla stabilitate firmata. sic nanqꝫ est defectiua ut quelibet uaporosa, uel fumosa substantia. fumus enī quāto plus se in altum erigit: tanto plus desinit donec penitus euanescit. flos magni odoris et ad tempus innumerabilis uenustatis: ad modicum tactū uenti uel solis arescit, et omnis gloria eius perit. sic: mundi gloria. Isaie quarto. Omnis caro fenū, et omnis gloria eius sicut flos feni. exaruit fenum et flos cecidit et omnis gloria eius perit. Amatores ergo huius tempalis glorie similes sunt feno tectorū: quod priusq̄ euellatur exaruit. vnde ecclesiasticus. Omnis potentatus, omnis vita rerū est hodie: et cras morietᵘ. nam ubi est nūc gloria regis assueri qui ꝑ cētum et viginti ꝓuincias imperabat. ubi illius gloria magni alexandri: in cuius cōspectu omnis terra siluit. machabeoꝝ pᵃmo. ubi nunc gloria totius imperii: quod admodum fere omnia regna terre perdomuit. ubi sunt pᵃncipes mundi qui dominabantᵘ supra bestias nōne omēs tam peregrini q̄ hospites vnius

diei ueloci fine transiuerūt: uere sic. nam
vnus ex eis nō remansit: quia i uanitate de
fecerūt dies eorꝝ, et anni eorum cum festi-
natione. nam cum viuere mori: mors nulli
parcit honori. Mors fera morſ nequā morſ
nemini parcit vnquā. Et dat cunctis legem
tollit cū paupere regem. Tertio mundana
gloria ē nobis ideo fugienda, quia falsissima
nulli seruans promissa: sed omēs homines
fallens in via. quem enī impatorꝝ, quē pn-
cipum nō decēpit. longam enī et honorabi
lem vitam, pacificam, et securam potētiam
promittit suis: cum vnū momentū tempo-
risvite addere nō possit. Quis in temporali
gloria alexandro similis, qui vnquā ullum
bellum perdidit: sed cū paucis multitudinē
deuicit. nullam ciuitatē obsedit: quā non ce
perit. nullam ꝓuinciam inuasit: quā nō sue
dominationi submiserit, et tamē quādo om
nia se subiugasse credidit, et pacifice vitā du
cere sperauit: tunc in momento ueneno de
periit. quid igitᷣ hanc mundi gloriam sequa
ris: a qua in morte iuuari nō poteris. vnde
petrus blesensis in quadam epistola. Gloria
mundi fallax et seductoria, suos decipit a-
matores. quicquid enī uel in futuro ꝓmit-

tit, uel in presenti pretēdit: totū ad nihilum deueniet tanquā aqua decurrens. Quarto mnudana gloria nobis est ideo fugienda, et cōtemnenda: quia malignissima in retributione. quia nō perducit ad gloriā: sed penā et confusionē sempiternā. vnde ozee q̄rto. Gloria in ignominiā seu confusionē: potentia in impotentiā: sapientia in stultitiam: et omnis dilectio in maximā penam. nam et iuxta mensuram culpe: erit mensura pene. hierony. enim illos alloquit temporalis glorie amatores dicens. Ve ue uobis qui ad celorum regna diuitiarū itinere festinatis: qm̄ facilius est camelum intrare p foramē acus q̄ diuitem intrare regnū celorum. non mea hec uerba sunt: sed christi. si hec reuocabilis est sententia: christus omniū non est deus. celum inquit et terra transibunt: uerba aūt mea nō transiēt. Vlulate o uos miseri uēto instabilis fortune. nobiles et potētes qui alios ꝯfunditis, et tanquā ignobiles cōculcatis, et huius mundi uanitatibus, honorumq; et falsarum dignitatum fumo obcecati: cum uestre vite breuissime tela morte uelut a texente forte hac nocte scindētur in inferno fine interminabili pre aliis cruciabimini

cõtinue moriendo viuẽtes in laboribus hominũ. in mundo nõ estis: imo nõ solum cũ hominibus labores nõ fertis: sed et laborantes viuere nõ pmittitis. idcirco nõ cũ hominibus: sed cũ diabolis flagellabimini. quãto enĩ in mundo maior fuerit gloria et letitia: tanto in inferno prepata pena. Sed quid dicã. duodecim fatemur christum apostolos elegisse: quorꝝ omniũ vnus solus bartholomeus carnis origine fuit nobilis, et scũs matheus diuitiis (antequã reciperet apostolatũ) insistebat. ceteri uero erant paupes piscatores. Cur hec retuli audiatis. si christus est uerax et omnia que ex ore eius audiui: mẽdacia nõ sunt. huius mundi hominũ vix vnus aptus reperit᷑ sub nube qui uere eorum vite mũde credat: sed post modicũ tempis ĩ tormẽtis sentient se positos. Sed forte quis ueritatis lumine cecus mirabit᷑: ad quem ego si ex hoc me interrogaret responderem. nõne vnico credimus damnari hominẽ mortali peccato. sed si hoc inquiet: ita ẽ. vix saluabitur vnus de centũmilibus. sed quid diues et mortalis fame aura pastus: aliud est ꝙ quoddam omniũ peccatorꝝ uas putridũ, ubi supbia ẽ, ubi luxuria, ubi auaricia. nõne

in diuitibus, nobilibus, potentibus. nōne et latrones sunt qui pauperū mercedem violēter depredantur et eos deprimūt atq; necāt quod ex ubertate domus domini faciūt qui ut pauperibus necessaria ordinarēt: receperunt. Certe superfluitatem uestimentoꝝ superfluitati ruine addunt, de paupibus frigore et nuditate morientibus nō curantes: palacia et magna erigūt edificia: ut humanis oculis contemplenť, et pauperes in plateis moriantť incōmodis. cōuiuia aliis frequēter preparāt diuitibus ut ferculis delicatissimis suam uentris repleant ingluuiem: quibus pauperes fame pereūt. quid aliud est q̄ peccata vita eorum: si uenter repletus est tanta ciborum copia: nōne adest ad fores luxuria quid ergo amplius loquar. omniū enī mortalium lingua deficeret: ut peccata que fecerunt: intimaret, nec deum nisi somniando cognoscunt, nec se ut puto morituros arbitranť. ille enī facile in peccatis labiť: qui se moriturū nō cogitat, et deū sibi fore iudicē ignorat. vere nimis est imbecillis, et miser cui horum nō est memoria: si cuncta diabolica temptamenta nō facile vilipendit. idcirco uere dicam si deum suum iudicem uere

agnoſcerent et ſi ſeniori crederent: nō peccarent ſaltem tam ſecure. Cur hi miſerrimi da eccleſias properāt ut diuinis interſint miſteriis: an ut contemplent̄ mulierum ualorem. hec ſua meditatio/hec ſua predicatio/hec dei cognitio. ſic diuinam percunctātur legem: ut pecuniā/terras/et mare peragrantes crebris vigiliis et meditationibus ſibi et filiis ſuis diuitias congregent certantes. ueſtimenta ſua in ſocietate mira artificii uarietate frequenter mutent: qui et ludos haſtulādi/choreas/procatiōes/ebrietates/magna cōuiuia/ delicata fercula ſuis alternatim exhibeant ſodalibus: mulieres ad ſuam uoluptatem explendā ſufficienter habeant. Sed uere miſeri quid facitis: nō agnoſcitis/corpus ante tempus deſtruitis/et animā interficitis vnde infirmitates et mors tam intempeſtiua: niſi ex nimia ciborum copia/et frequenti mulierum uſu. deū deludere creditis: certe deluditis uoſmetipſos: ꝓ corpore obliuiſcimini animā: et ecce corpus cum aīa ante tempus deſtruitis. et ideo gaudete/iocundamini/et letamini ī hoc breuiſſimo temporis ſpacio quod habetis: ut poſtmodum cū diabolo ſine fine temporis lugeatis. Quid faci-

tis ne differatis, frequentissime uestimenta permittatis: ne forte dispereat nobilitas: ne sint qui uos excedant ut in inferno uerecūdiam recipietis et confusionē, ubi conuiuia, ubi delicata fercula, ubi vina preciosa et mixta aromaticis oppipere. epulemini & inebriamini: nō enī post mortem amplius hoc facietis: sed cum diuite qui quotidie epulabatᵉ splendida : in gehenna guttā aque minimā preoptabitis: nec habere poteritis. seminate in corruptione: et de corruptione colligetis in die iudicii cum uobis dicetᵉ. Ite maledicti in ignē eternū qui paratus est diabolo et angelis eius. Heu cor lapideū si illum diem expectas: diem terribilem et horribilem, ī quo nō solum de luxuriis, uestibus, ebrietatibus, et comessatiōibus, et de tempe omisso quo vixisti: sed etiā oportebit de qualibet locutione uana reddere rationē. Cur nō emendaris: cur moraris miser de die in diem ꝯuerti ad dominū. cur te iam maloꝝ non penitet ecce mors ꝑperat ut te conterat die nocteq̄ currens. ecce diabolus iam ꝑperat ut te recipiat. ecce diuitie tue tibi deficient. ecce uermes corpus qđ tanta nutris diligentia expectant vt illud rodant quousq̄ coniunctū aīe

cū illa pariter penas habeat infinitas. Quid errando per huius vitam seculi in uanitatibus petis solacia, diuitias, gloriam, et cetera tibi placita nō inuenies hic: quia hic nō sūt. sed si uera queris gaudia: ad illam celestem gloriam q̄totius propera. certe illa gaudia uera sunt. quia oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. dimitte queso caduca et mometanea: ut habere ualeas ppetua et eterna. Sed quid eis qui nec timore, nec dei amore, nec mortis, nec tormentorꝝ subsequentiū cū timore a peccatis cessant: sed dolent scʒ qꝛ(ut optant)prauam nō possunt ducere vitam. Ve ue miseri qui hic ridetis: quia plangetis. ue qui ista optatis tempalia gaudia: quia uobis inuitis sustinebitis tormēta infernalia. Ecce vobis restat modicū temporis: implete mensurā uestrarum miseriarum seu maliciarum: ut ueniat sup uos omnis indignatio diuina. fruamini hoc in paruo tempore iocis, et ebrietatibus, preliis, cōtentionibus, choreis, et procationibus: nec uacuū preterire tempus permittatis. quid moramini dum viuitis: cōgregate filiis uestris honores, diuitias, et potentias: uestram augmētate nobilitatem et famam, ut et filii uestri possint que fecistis explere:

quāto cū illis in inferno ampliora patiami-
ni tormēta. Sed forte quis dicet. Benignus
ē deus et misericors qui omnē peccatorem
ad se redeuntē recipit et indulget: uerū hoc
quidē esse fateor ꝙ benignior est dn̄s q̄ cre-
dit̄ et vnicuiq; parcit ad se (et cū decet) rede
unti. nōne benignissimus est dn̄s qui tantas
iniurias tolerat a pctōribus dans eis tempis
spaciū ut emendant̄. sed hoc noueris: quia
sicut benignus ē tolerando: ita iustus est pu
niendo. Sed quis iterū dicet: ꝙ vir qui toto
tpe vixerit minime benefecit: in mortis tn̄
articulo (accepta pn̄ia) a deo ueniā obtinebit
heu q̄ uana suspiratio et falsa meditatio. vix
de centūmilibus hoīm quoꝝ mala fuerit vi
ta merebit̄ indulgeutiā hr̄e vnus vir totus ī
peccato genitus et enutritus: qui non scd̄m
deū vixit nec cognouit, nec de eo audire vo
luit, nec se peccare agnoscit, nec quid pn̄ia
sit (nisi forte dormiendo) nouit, totus adhuc
secularibus īnodatus negociis: quē āgustia
premit filioꝝ quos deserit: quē infirmitas
cōterit, quē dolor diuitiarū et tpaliū bonoꝝ
ꝯcutit, cū eis nō posse amplius frui se cernit
quā a deo accipiet pn̄iam: quā nō accipet si
adhuc sanari crederet. certe ꝯcludā: qui dū

ſanus ē et iuuenis: deū offendere nō formidat, ī morte nō merebit̃ diuinā obtinere indulgentiā. q̄ nāq; eſt pnīa quā ſolā quis accipit: quia ſe viuere amplius nō poſſe cernit: qui ſi ex infirmitate conualeſceret: peior q̄ p̃us fieret. ſcio enī modicos pecunioſoꝝ in mortis articulo accepta pnīa cōualuiſſe corpore, et peioraſſe vita. hoc teneo, hoc uerū puto: hoc multiplici experiētia didici ꝙ eis non eſt bonus finis: quibus ſemp mala fuit vita. qui peccare nō timuit: ſed mūdi uanitatibus ſemper vixit. hec oīa hiero. Pro his omnibus dilectiſſime mi ſi recte ſaperes: ſi tecū lumen oculoꝝ eſt: contēne et relinque hec oīa, ſcȝ caducas mūdi diuitias, falſā eius gloriā ꝓpter eū qui ē ſup oīa. et quid ꝓdeſt homini ſi lucret̃ vniuerſū mundū: aīe vero ſue detrimentū patiat̃. ſcito te hominē & honorē huius ſeculi eſſe impedimentū gr̃e. et qđ deterius eſt: pemptoriū ſalutis et̃ne. quē enī legimuſ a ſecularibus deliciiſ ad eternas delicias demigraſſe. O q̄ fallax et vana ē gloria quā hoīes ab inuicē petunt et accipiunt, et gloriā q̄ a ſolo deo ē nō querūt. homo ſi aliis vult preferri: nōne collega ē qui dixit. Ponā ſedem meā ab aquilone et ſimilis ero

altissimo. sed cuius ascēdit cathedrā: eiusdē
timeat precipitiū et ruinā. Augus. O q̄ felix
q̄ beatus qui solo desiderio eternitatis mar-
descit, qui nec ꝓsperitate attollit᷑: nec aduer
sitate cassat᷑. et dū nil habet in hoc mūdo ꝙ
diligat: nil est in mundo qđ ptimescat. glo-
ria huius mūdi uihil aliud est quā quedā ua
na auriū inflatio. O ergo q̄tū excecatus es si
huius seculi gloriā queris. nā ut ait anselm⁹
Nō potes esse ī honore sine labore, in prela-
tione sine turbatione, in sublimitate sine ua
nitate. vñ carissime si prudenter piculū tuū
qđ de tpali mūdi honore incurris auerteres
ꝓculdubio a seculi uanitatibus te cohiberes.

De morte semper et ubiq; timenda et ex
pectanda. Ca. vi.

Emor esto qm̄ mors nō tardat. scribit᷑
ecc̄i. ꝙ multa bona ꝯferat homini me
ditatio et mēoria mortis. qđ in multis sacre
scripture locis declarat᷑. vñ ecc̄i. i. dicit᷑. Me-
morare nouissima et ineternū nō peccabis.
vbi berñ. ita ait. Sūma felicitas ē meditatio
mortis assidua. hāc homo secū ubiq; portet
et ineternū nō peccabit. Et aug. Nihil tam
sic reuocat a peccatis: sicut frequēs medita-
tio mortis. hec est enī illa que facit hominē

humiliare: oīa ꝯtēnere, et pnīam agere siue acceptare. Et hiero. Facile cōtemnit oīa qui se semp cogitat moriturū. nā cōcupiscentia oculoꝝ contēnitꝰ: qn̄ quis cogitat se tā breuiter omnia relicturū. ꝯcupiscētia carnis: qn̄ quis considerat ꝙ corpus suū ꝓpriū q̄si ī instanti erit cibus uermiū. supbia vite: dū hoc quis corde cogitat: ꝙ ille qui vult modo esse sup alios ponetꝰ in terrā subtus pedes oīm. utinā attenderēt oīs reges et principes de diuitiis abundātes in hoc mūdo: quō a tam amplis palaciis sunt deferēdi ad sepulchrū tā strictū. et a palaciis tā luminosis et fulgidis ad sepulchrū tā horridū et obscurum, et a palaciis pictis floribus et imaginibus ordinatis: ad sepulchrū tam fetidum. et a palaciis sic rebus oīibus refertis: ad sepulchrū tam indigens et egenū. et a palaciis filiis et famulis ordinatis: ad sepulchrum sic vacuū et sic filiis et famulis derelictū. O ubi est illa preterita pompa, ubi preterita gloria, ubi famuloꝝ sequentiū turba, ubi uestimenta illa tam fulgida, ubi cultura illa. nam qui paulo ante viuebat in deliciis in palacio: totus mā ducatꝰ a uermibus in sepulchro. Et innocentius. Heu fratres attēdite: ecce qui pauloante inclytus & diues residebat ī domo: ecce q̄

pauper iacet in tumulo: et qui gloriosus in-
cedebat ī aula: ecce q̄ deformis et despectus
iacet in tumba. et qui uescebatꝛ deliciis in ce
naculo: ecce ꝯsumitꝛ uermibus in sepulchro
De hac etiam memoria mortis sic scribit pe
trus damianus ad quandā comitissam. Pen
sandū sepe est cū iam peccatrix aīa vinculo
incipit carnis absolui: q̄ amaro timore cōcu
titur, quātis mordacis cōsentiente stimulis
laceratꝛ. recolit uetita que cōmisit: videt mā
data que negligenter implere contēpsit. do
let indulta pnīe tempa sese inaniter pcepis-
se: plorat īmobilem districte ultionis articu
lū ineuitabiliter īminere. satagit: exire com
pellitꝛ. reparare vult tpa perdita: sed nō au-
dietꝛ. post terga respiciens totiēs transacte vi
te cursum: uelut vnū breuissimi itineris de
putat passum. ante se oculos dirigit: et infi-
nite pennitatis spacia deprehēdit. plorat ita
qꝫ qꝛ in tā breui tempis spacio acquirere po
tuit omniū leticiā sanctoꝝ. deflet etiā se ꝓ-
pter tā breuis illecebre uoluptatis incurabi-
lem perpetue suauitatis amisisse dulcedinē
erubescit: quia ꝓptꝛ carnē que uermibus erit
obnoxia: animā neglexit que choris angeli
cis erit deferenda. iā radios mētis attollit et

cum diuitiarū immortalium contemplatur
eamq; propter huius vite inopiam se perdi
disse confundit᷑. Cunq; sub se reflectit ocu-
los ad huius mundi uallem, terre q; caligi-
nem. super se uero miratur iterum luminis
claritatē liquido deprehendit. quia nox erat
et tenebre qđ in hoc mūdo amauit. interea
oculi cōtabescūt et vertunt᷑ in capite. pectus
palpitat, raucū guttur anhelat paulatim, dē
tes nigrescūt: palescūt ora, membra cuncta
rigescūt, uene rumpunt᷑ in corde, cor scindi
tur in dolore. dū hec itaq; et huiusmodi tan
q̄ vicina morti precedētia famulant᷑ officia.
assunt oīa gesta simul et uerba, nec etiā ipse
cogitationes desunt: que omnia amarū ad-
uersus actorē reddunt testimoniū. coaceruā
tur cuncta ante respiciētis oculos, et qui cō-
spicere refugit: coactus et inuitus attendit.
adest preterea huic horrenda demonū tur-
ba: illic virtus angelica in illo, qui medius ē
liquide deprehendit cui ptinentie ipsa pos-
sessio iudicet᷑. nā si in eo pietatis inueniūtur
insignia visitationis angelice blandiciis deli-
nit᷑, atq; harmonice et melodie ne exeat ꝓ-
uocat᷑. qđ enī sinistre parti meritoꝝ nigre-
do et feditatis squalor adiudicet intolerabili

mox terrore concutit᷑ repentini impetus vi-
olentia pturbatur, precipitat᷑, inuadit᷑ ac de
misere carnis ergastulo violenter exire com
pellit᷑. tunc aīa uadit ad labia et interrogant
labia. quid vis o anima: respondet anima et
dicet: exire me oportet. dicūt ei: nō per nos
intrasti: nec p nos exibis. uadit ad aures: si-
militer. et ad nares: que rn̄dent sicut labia.
tandem ueniet ad oculos p quos exit. quia
ipsis intrauit. postea residet supra uerticē ca
pitis et circūspiciens huc et illuc: accipit ma
gnā tristitiā si est dānandi: dicēs ad seipsam
o tu maledicta anīa excōicati latronis, furis,
adulteri, fornicatoris, periuri, feneratoris. qn̄
sic circūspicit illa infelix aīa: videt uestē suā
quā habuit in fonte baptismatis candidā et
et immaculatā nigriorē pice et coruo. tunc
miserabiliter suspirat dicens cū horribili fle
tu et clamore. heu heu quis mutauit vestē
meā: nōne uestis mea cādidior erat niue et
mō immūdior ē pice et nigrior coruo. tunc
ei apparet diabolus ille qui eā seduxit & quē
ipsa secuta est in hoc mundo angelus sc3 sa
thanas dicens ei. Noli mirari anīa meā ego
sū qui prepaui tibi hanc uestē: s3 tu nō sola
es tali ueste induta; sed maior ps mūdi. tūc

dicit aīa. quis es tu. diabolus rn̄det: nonne ego iam tibi dixi quia ego sum qui prepaui tibi has uestes, et viā meā ostendi tibi: mihi quoq; in oībus obediuisti, et credidisti, et laborasti mecū, et om̄e ꝯsilium meū fecisti. et ideo habitabis mecū in regno: ubi tristitia sine letitia, ubi fames sine cibo, ubi sitis sine potu, ubi tenebre sine luce, ubi fetor sine bono odore, ubi dolor sine solacio, ubi plāctus sine remedio, ubi fletus sine interuallo, ubi clamor sine silētio, ululatus sine modulātia, ubi ignis inextinguibilis sine refrigerio, ubi uentus ualidus sine trāquillitate, ubi frigus sine medio, ubi calor sine termino, ubi om̄e malū sine omni bono. O amica surge ueni mecū: ecce angeli inferi ueniūt obuiam tibi et cantabūt tibi carmē doloris et tristitie: cā ticū amarū ualde. Tunc etiā apparebit ei angelus dei cui ipsa fuit cōmissa a deo et dicet Beati qui vitant hanc in mūdo uestem turpissimā. O q̄ infelix es amica diaboli. o maledicta creatura: que a deo omnipotenti es maledicta. tecū fui et nō vidisti me. docui te et noluisti intelligere me. consului te et noluisti audire me. uade ergo in manus demonū, et uade in locum tormentorꝝ qui patus

nescis etiā quid tibi post mortem sequitur. noli ɔfidere sup amicos et ꝓximos. quia citius obliuiscent̃ tui q̃ estimas. si nō es sollicitus ꝑ teipso modo: quis erit sollicitus in futuro. melius est nūc tempestiue ꝓuidere, et aliquid boni ꝓmittere: q̃ sup aliorꝝ auxilio sperare. dum tempus habes congrega diuitias immortales elemosinarū largitione: fac nūc amicos tibi uenerādos dei sanctos et cū benefeceris in hac vita: recipient te in eterna tabernacula. vnde greg. Curandū nobis est, et cū magnis quotidie fletibus cogitādū q̃ seuus sua in nobis opera requiret: in die nostri exitus p̄nceps huius mundi dum ueniet. et bernar. Quis erit pauor ille o anima mea: cum dimissis omnibus quorꝝ ē tibi iocunda tam presentia: tam gratus aspectus. sola penitus incognitā regionē ingrediaris: et occursantia tibi cateruatim irruere cornua: illa monstra videbis. quis in die tāte necessitatis occurret: quis tenebit̃ a rugiētibus preparatis ad escā: quis consolabit̃: quis deducet: sed occurrent vtiq; animabus iustorꝝ angeli sancti demones arcendo ne illas exeuntes impediāt: ac ipsas cū gaudio in celos

deferendo. Vnde de animarũ iniquarũ trã ſitu dicit bernardus. ꝙ illis horror in exitu, in tranſitu pudor, et in cõſpectu glorie magni dei confuſio. vnde ĩ pſalmo. Mors peccatorꝝ peſſima. mala in amiſſione mũdi: peior in corporis et anime ſeparatione: peſſima in uermis cõpunctione, et ignis cõcrematione. et quod omniũ peſſimũ eſt in diuine cõtemplationis ſeparatiõe. Conſidera ergo cariſſime frequenter ꝙ mors nõ põt declinari hora mortis non poteſt inueſtigari. tempus a deo preordinatũ nõ poteſt mutari: cũ vita ſecura optat᷑ et cum deuotione acceptat᷑. bona ſiquidem eſt mors iuſti ꝑpter requiẽ: melior propter nouitatem: optima propter ſecuritatem.

De gaudiis padiſi et penis inferni q̃ notare debet omnis pctõr. Ca. vii.

Culus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit que prepauit dominus his qui diligũt eum. prima ad corintheos. v. O anima peccatrix et miſera ut tibi iam vileſcant omnia que ſunt in terris.

220

attende diligenter que et quāta sint que p̄parantᷣ electis dei in celis. Vnde sciendū est ꝙ tot et tanta sunt in celis gaudia: ꝙ omēs arithmetici non possunt numeris euacuare, uel calculare. omēs geometrici nō possunt eadem mensurare. omīs grāmatici, dialectici, ac rhetorici nō possunt eaipsa sermōibus explicare. quia oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit ꝛc̄. Gaudebunt quippe omīs sancti supra se de dei visione. infra se: de celi et aliarū creaturarū spiritualium pulchritudine. intra se: de corpis glorificatione. iuxta se: de angeloꝝ et hominū associatione. Anselmus quippe ponit septem dona aīe que iusti habebunt ī celestis patrie beatitudine. Et p̄mo ponit bona corporis: que sunt puchritudo, uelocitas, fortitudo, libertas, sanitas, uoluptas, et eternitas instoꝝ. dicit ergo in illa vita iustoꝝ pulchritudo: solis pulchritudine septēplicitᷣ q̄ modo sit speciosior adequabitᷣ. qđ testatᷣ scriptura dicens. Fulgebunt iusti sicut sol ī regno patris eoꝝ. uelocitas tanta eosdē comitabitᷣ ut ipsis angelis dei eque similes simus, qui a celis ad terras: et a terris in celum digito

citius dilabunt̃. huius quoq; uelocitatis exẽplum in radio solis solet intueri: qui statim orto iam sole in plaga orientali ptingit ultimum plage occidentalis ut in hoc spem demus nõ esse impossibile quod de nostra dicimus uelocitate futura: cum in rebus animatis soleat esse maior uelocitas q̃ in inanimatis et fortitudine seu viribus preualebũt, quicunq; scilicet meruerũt supernis ciuibus sociari: intantum ut nullatenus illis obsistere quicunq; ualeat, uel si mouendo uel euertẽdo uoluerint: q̄d a suo statu quomodocũq; diuertere nõ ilico cedat, nec in eo quod dicimus maiori conatu laborabunt q̃ nos modo in motu oculoꝝ nostrorũ: ne queso excedat anime q̃ adipiscit̃ angeloꝝ similitudo q̃tenus si hoc cui his que dicturi sumus aliud exẽplum nõ occurrit: ipsa occurrat, atq; in quibus angelis valere constiterit: etiã nos ualere probet et asserat. quicũq; ergo fuerit angelorum similitudinẽ assecuti: eorũq; securitatem et libertatem necessario assequantur. Itaq; sicut angelis nihil obsistat nec aliquid eos impedire uel constringere potest: quin ꝑ uelle suo cũcta liberrime penetrent:

ita nõ erit obstaculum vnũ qđ nos retardet nec clausura que nos detineat, nec elemẽtũ quod nos uelle parum obsistat. De sanitate quid melius poterit q̃ quod prestabũt. salus inquies iustorum a domino. quibus aũt fue rit uera salus que subire poterit infirmitas, credere et incunctanter astruere licet sanita tem vite future: ita ingenuã et incõmutabi lem ac immobilem fore: ut ineffabili quadã atq; sensibili sanitatis dulcedine: totũ homi nem repleat: et omne quod alicuius vicissi tudinis, mutabilitatis aut lesionis suspitionẽ pretendere queat, ꝓcul arceat atq; repellat. In illa futura vita inestimabilis quedam uo luptas bonos ĩebriat: et dulcedine sui totos eos inestimabili ex mũdana saciabit. quid di xi totos oculos, aures, nares, os, manus, pe des, guttur, cor, iecur, pulmo, ossa, medulle. exta etiã ipsa et cũcta sigillatĩ singula queq; mẽbra eoꝝ in cõi tã inestimabili et innume rabili dilectiõis & dulcedinis sensu replebũt ut uere totus hõ torrente uoluptatis dei po tet, ac ubertate dom⁹ dei inebriet. qui ergo bona hec fuerit adeptus ñ intelligo ad quid sui ꝓ incomodo ulterius porrigat affectus.

Septimo aderunt eis quos cūctos appetere dicimus diuturnitas vite: sed ista que penni tas dicit' illis deerit minime. quia iusti ī eternū viuent. sunt etiā alia quedam his que di gessimns adiicienda que nōminus amātur, sed ad animā: sicut illa ad corpus referūtur que nihilominus in numero septenario cōstituta nō modicū placēt menti que ipsoꝝ sapore fuerit imbuta. Sunt aūt hec amicicia sapiencia, concordia, ptās, honor, securitas, et gaudiū. Sapientia ergo tanta in futura vita bonis erit: ut eoꝝ que scire uoluerint nihil sit qđ ignorent. scient enī cuncta que sciēda sunt. scit enī deus tā ea preterita ꝗ futura tanꝗ presentia. Ibi a singulis omnes ab omnibus singuli cognoscunt', nec quenꝗ illorum latebit omnino qua patria, qua gēte, qua stirpe quis editus fuerit, uel quid ī vita fecerit. Amicicia tantū singulorum intima gratia singulos suo feruore complebit vt cuiusq; amor in quenꝗ sufficiat cuiq;: pſertim cum omnes sint vnū corpus christi, et christus qui ē pax ipsa sit omniū caput. nec minori affectu compleantur ꝗ membra vnius corpis sibi inuicem copulant'. amabis ergo omēs ut teipsum. amaberis ab omnibus ut

ipsi a se putas abundans eris in dilectione/
quō hoc tibi fuit in possessione. attamē ipse
transi et cōtemplare eū p quē hec tibi omīa
ꝑuenire percipies. quia plus q̄ teipm̄ ineffa
bili quadā suauitate ipsum amabis. sic itaq̄
tanta erit concordia: ut in nullo senties ali-
quē discrepare ab eo quod te ꝯstiterit uelle:
corpus vnū erimus/anima vna erimus. spō
sa christi erimus: quicūq̄ erimus ibi. Nō er
go maior discordia inter nos erit: q̄ nūc in-
ter vnius corpis membra. Verū sicut vides
in motu oculoꝝ ꝙ illuc quo vnus uertitur:
mox alius sequit᷑. ita quocūq̄ uelle tuū con
uerteris: uelle omniū sine discrepatione tibi
illico presto habebis. quid dixi oīm ipsa vo-
luntas dei nō deerit a tua diuersa: sed sicut
tu: quod ille. ita et ille in cūctis quod tu. ca-
put nāq̄ quomodo a suo corpe discreparet
cū itaq̄ deum et omnes uoluntati tue con-
cordes habueris. profecto nil uoles: qđ non
possis. omnipotens ergo erit uoluntati tue:
quoniā ipsum omnipotentē habebis/in om
nibus concordantē uoluntati tue. itaq̄ cum
hec tibi tanta potestas affuerit: honor decēs
potestati minime deerit. dum igit᷑ possessio
ne bonoꝝ q̄ digessimus felix fueris: nonne

ſufficiens tibi videberis maxime inquiens.
Itaq; cū ipſa vita perpetuo duret: in vita illa
et hec oīa tibi habenti: ſecuritas illa ampliuſ
nō perpēdi certa arriſerit: obſecro quid eſti
mas tibi erit. Securus ergo tantoꝝ bonorū
perpetuo eris, nec alicuius tibi aduerſarii vi
olentū incurſum timebis. pōt ne ergo illius
gaudii modus a quocūq; homine penetrari
cū ultra mille millia, et decies millies, cētena
millia innumerabiles ibi ſint, et oms eadem
beatitudine perfruant: necvllus eoꝝ ſit qui
non tm̄ de bonis alterius gaudet: q̄ de ſuo.
Preterea videntes ipſum deū quē ipſi ſupra
ſe amabūt ipſos amantē et intelligentē mi-
rabiliter pluſq̄ ſemetipſos illos amantem in
gloria eius mira et ineffabili exultatione ex-
ultabunt. Cum ergo iuſti fuerint tanta feli-
citate beati: reſtat ut iniuſti p ꝯtrariū ſint in
eſtimabili quadā infelicitate miſeri. ſicut enī
iuſtos miſericordia, pulchritudo, uelocitas,
fortitudo, libertas, ſanitas, uoluptas: alacres
et iubilantes faciet: ita et iniuſtos ineſtimabi
lis feditas, tarditaſ, imbecillitas, fremitus, lan
guor atq; dolor mētes reddat eorū eiulātes
Sane diuturnitatem vite quā iuſti ꝑ uouē-
dis bonis ſummope cōplectent, iniuſti pro

interminabili pena qua torquebunt᷑. qm̄ in
erit illis qui summo odio execrabunt᷑. De
sapientia vero quid dicā. quia sic̄ iustus erit ī
gaudiū & honorē: ita et iniusti quicquid sci-
ent: erit in merorē et ꝯfusionē. amicitia aūt
qua inuicē pii summa iocunditate copulant᷑
si qua ī impiis erit in tormētis illis erit. quo
enī magis quisqꝫ amabunt: eo magis ī eoꝝ
pena dolebunt. discordiā habebūt cū omni
creatura, et oīs creatura discordabit cū illis.
hinc ergo ꝑ ꝑtāte bonorū tāta imposita erit
et eos sequit᷑ ut oīno nihil eorū que uolue-
rīt possint, et quicquid habuerīt nolint. Igit᷑
ꝑ honore sanctoꝝ obtinebūt penne obpro
briū, et hoc sine fine claudent᷑. vnde sic̄ ami
ci dei securi erūt se nunquā amissuros bona
sua: ita isti inimici dei omīno desperabūt se
amplius iam ꝑdituros hec mala. pro eterno
ergo et īeffabili gaudio bonorū hereditabūt
incogitabilē tristitiā oīs que ꝑ implenitudi
ne creati transituri sunt ī societatē demonū
hec anselmus. In illa ergo futura beatitudi-
ne ut dicit btūs augu. deus oīs sensus bea
torū spūali et ineffabili delectatione reficiet
cum ipse omniū sensuū sit obiectū. futuris
erit nanqꝫ deus speculū visui, citara auditui

uel gustui: balsamum olfactui: flos tactui. quia ꝑterea homo factus est: ut totū hominē in se beatificaret: ut sensus interior ī cōtemplatione hūanitatis. et breuiter scđm augusti. et grego. tanta ē ibi pulchritudo iustitie, tanta iocunditas lucis eterne, ut etiam si nō liceret in ea amplius viuere seu manere quantū vnius diei mora est. ꝓpter hoc īnumerabiles huius vite dies pleni deliciis et circūfluentia tempaliū bonoꝝ merito, recteq́ꝫ cōtemnent᷑. non enī falso aut paruo affectu dictū est: ꝙ melior est dies vna in atriis tuis sup milia. bernar. Quis in hac vita pensare pōt quāta sit illa felicitas beatoꝝ videre deū viuere cū deo, de deo esse qui erit oīa ī omnibus. hr̄e deū qui est summū bonū, et ubi est summū bonū, ubi ē summa felicitas, sūma iocūditas, uera libertas, perfecta caritas, eterna societas et securitas eterna. augus. O gaudiū sup gaudiū: videre deū qui fecit eū qui saluauit eum, qui glorificauit eū: videre faciem dei sui quod est summū bonū, gaudium angeloꝝ, atq́ꝫ omniū sanctoꝝ. Nunquid deus scđm grego. tā inestimabilis pulchritudinis est ut angeli qui solem septēpliciter sua vincūt pulchritudine: iugiter in eū

ſatiabiliter deſiderant ꝑſpicere. Item augustinus. nulla īſurget malicia: nulla carnis miſeria, nulla iam peccandi volūtas, nec delinquendi poteſtas: ſed totū exultatio, totū letitia: hec poſſidebunt homines angelis ſociati. O anima mea iam audiſti quanta ſint iuſtoꝝ gaudia: q̄ grandis letitia: quāta ſerenitas: quāta iocunditas illius ſuperne ciuitatis. O felix iocūditas. o iocunda felicitas: ſanctos videre, deū habere ineternū ꝛc̄. Si nos quotidie oporteret tormēta perferre: ſi ipſā gehēnam longo tempe tolerare: ut chriſtū videre in ſua gloria videre poſſemus, et ſanctis eius ſociari. nōne dignū erat pati omne qđ triſte eſt ut tāte glorie, tantiq; boni participes haberemur. Quapropter anima mea a turba terrenoꝝ deſideriorū ſeceſſum mētis petamus. et īde a ſecreto cordis illicitarū cogitationū tumultus expellentis ſupne patrie in amorē intime quietis anhelantes: reuertamur ad ciuitatē celeſtem in qua ſcp̄ti ſumus et ciues decreti. ſicut ergo ciues ſanctorū et domeſtici dei, et ſicut heredes dei: coheredes aūt chriſti ut ad eum cito peruenire ualeamus. Si queramus quomō hoc fieri poteſt, uel quibus mediis, uel auxiliis.

audi: res ista posita est in uoluntate faciētis quoniā regnū celorum vim patitur: et violenti rapiunt illud. nō enī querit aliud pciū q̄ teipsum. illi ergo quantū es te da et habebis illud. Quid de turbarū precio christus se ipsum tradidit ut acquireret regnū deo patri da te illi ut regnū eius sit in te: ac non regnet peccatū in tuo mortali corpe: sed spiritus in acquisitione vite. O anima peccatrix et misera si hec que iā dixi de gaudiis et excellentiis quibus sancti et electi dei ineternū gaudebunt in regnū celorū nō te moueant ad pmerendum p pnīam, et p opera virtuosa cū gratia dei regnū celeste: timeas et paueas, atq; timendo considera miserabiles cōditiones et penalitates inferni ciuitatis diaboli ut timore et pauore resurgas et cōuertaris ad dominū deum tuū toto corde. De quibus sciendū q cū damnatis sit diuersitas peccatorū: ita erit diuersitas penarū. vñ grego. Vnus quidē ignis gehenne ē credēdus sed nō vno modo exurit oēs peccatores. vnusquisq; enī quantū exigit culpa: tātum sentiet de pena. sicut ab eodē igne alit̃ vrit̃ palea, aliter lignū, et aliter ferrum. Iste ignis

taliter inflammatus est ab ira iudicis succen
sus: q̄ nouo incendio non indigebit usq; in
sempiternum. Iob. xxi. Deuorabit eos ignis
qui nō succendet̄. De acerbitate huius ignis
dicit beatus sebastianus cui angelus ad aurē
stabat: q̄ iste ignis sensibilis ita se habet ad
gehennalem ignē: sicut ignis in pariete de-
pictus ad istū sensibilem. Et isidorus ait. In
inferno erit aliquid obscuri luminis quo dā
nati videre possint ut doleant: nō vñ letent̄
eos quippe quos reprobi nūc inordinate di
ligunt: secū tunc in tormentis videbunt ut
penā ꝓprie conditionis exaggerent carnalis
cognatio auctori preposita pari ante oculos
ultione dānata. Hic solet queri an dānati
videant gloriā sanctoꝝ. Ad quod respōdet
grego. in omelia de diuite epulone dicens.
Credendū ē q̄ ante retributionē extremi iu
dicii iniusti quosdā iustos ī requie respiciūt,
et eos videntes in gaudio nō solū de suppli
cio: sed etiā de aliorum bono crucianť. iusti
aūt semp vident iniustos in tormētis ut hic
eorū gaudiū crescat. quia malū ꝯspiciūt: qđ
misericordiť euaserūt. tantoq; maiores crea
tori suo gratias referāt: quāto vident ī aliis

ꝙ ipſi perpeti(ſi eſſent relicti)potuiſſent. Et ut idem alibi ait. Nō fruſtrabit beatitudinē iuſtorum aperta pena reproboꝝ. quoniam ibi iam compaſſio miſerie nō erit beatorum et eorū minuere letitiā non ualebit. et ſi enī in natura ſue bonitatis miſericordiā habent iam tunc auctoris ſui iuſtitie cōiuncti tanta rectitudine coniūgentur: ut nulla ad reprobos compaſſione moueantꝰ. Et addit ꝓſper ꝙ tunc filiorum/parentū/ et coniugū miſeria beatos contriſtare non poterit. videbunt aūt damnati beatos ante iudicii diē: nō hoc modo ꝙ gloriam eorū qualis ſit agnoſcant ſed ſolummodo cognoſcent eos eſſe in quadam ineſtimabili gloria ex hoc cruciabūtur tñ ꝑpter inuidiā dolentes de felicitate beatorū qua viſiōe priuabuntꝰ. nec tñ ex hoc eorū pena minuetꝰ: ſed augebitꝰ. quia ī memoriā habebunt gloriam beatoꝝ quā ī iudicio uel ante iudiciū viderūt: et hoc erit eis ī tormētum. ſed ulterius affligentur in hoc ꝙ videbunt ſe indignos reputari: etiam videre gloriam ſuam quam ſancti vident. Item ſolet queri an damnati videant ea que in hoc mundo aguntꝰ. Ad hoc reſpondet grego. in ſcđo libro moralium ꝑtractās illud Iob. ix.

Si nobiles fuerint filii eius siue ignobiles nō intelligūt. si hi qui adhuc viuētes sunt mortuorꝫ aīe quo loco habeantᷣ ignorant. ita in ea cui vita in carne viuentiū post eos qualitᷣ disponuntᷣ nesciunt. quia vita spiritus lōge est a vita carnis: qđ de aīabus sanctis sciendū est. quia q̄ intus omnipotētis claritatem vident: nullo mō credendū est: quia sint foris aliq̄ que ignorent. boni ergo vident que fiunt citra eos: mali aūt nō. Et si dicas: magis distat damnatis gloria iustorꝫ q̄ ea que ī mundo aguntᷣ. sed ipsi nō vident ea que circa nos aguntᷣ: ergo multominus pn̄t videre gloriā beatorꝫ. Dico ea que hic aguntᷣ non ita affligerent damnatos in inferno si viderentᷣ sicut sanctorꝫ gloria inspecta. vnde nō ita ostenduntᷣ damnatis ea que hic agūtur: ostenduntᷣ aūt eis ea que in eis tristitiā augere pn̄t: licet ꝑ se nō videant. Item queritᷣ an damnati vellent ī inferno oēs alios esse damnatos. Ad hoc dico ꝙ sicᷣ sanctis in patria erit ꝑfectissima caritas: ita in damnatis erit ꝑfectissimū odiū. vñ sicut sancti gaudebūt de oībus bonis: ita mali de oībus bonis dolebūt. vñ felicitas sctōrꝫ ab illis ꝯsiderata eos maxime affligit: ideo uellēt oēs beatos

esse damnatos. tāta enī eorꝝ erit inuidia: ꝙ etiā ꝓpinquorꝝ suorꝝ glorie inuidebūt cum ipsi ī miseria summa sint. et etiā in hac vita hoc accidat crescēte īuidia: sed tn̄ minus inuident ꝓpinquis q̄ aliis. et maior ē eorꝝ pena si oīs ꝓpinqui damnarent᷑ et alii saluarent᷑: q̄ ꝙ aliquis de suis ꝓpinquis saluaret᷑. Exemplū ē ꝙ diues petiit fratres suos a dānatione eripi. sciebat enī ꝙ aliqui eriperent᷑ maluisset tn̄ frēs suos non cū aliis damnari. Et scias ꝙ q̄uis ex damnatorꝝ multitudine pena singulorꝝ augeat᷑ tantū: tn̄ supcrescit odiū et inuidia eorꝝ ꝙ magis eligunt torq̄ri cū multis q̄ cū vno solo. Queri etiā solet an mortui maxime damnati sciēt uel recordent᷑ eorꝝ que sciuerūt. Ad hoc dico ꝙ ī dānatis erit ꝯsideratio eorꝝ q̄ prius sciuerūt ut causa materialis tristitie: nō aūt ut delectationis cā. ꝯsiderabūt enī et mala que gesserūt ex quibus dānati sunt, et bona q̄ amiserunt et ex utroqꝫ torquebūt᷑. Preterea scias ꝙ duplex pena ī inferno erit: pena dāni, et pena sensus. q̄s tangit christus math. vii. ubi dic̄. Omnis arbor que nō facit fructū excidet᷑, et in ignē mittet᷑. De pena sensus que multiplex est: sic dicit greg. super illud mat. viii. Eiicient᷑ in tenebras exteriores. In inferno

227

erit frigus insuperabile, ignis inextinguibilis, uermis imortalis, fetor intolerabilis, tenebre palpabiles, flagella cedentiū, horrida visio demonū, confusio pctōꝝ, et desperatio omniū bonoꝝ. itaqꝫ dānati pleni erūt omni tristitia et dolore. habebūt enī fletū in oculis stridorē in dentibus, fetorē in naribus, gemitū in uocibus, terrorē in auribus, vincula in manibus et pedibus, ignē et ardorē in membris suis omnibus. vñ quidā ait. Infernus in fouea mortifera penis omnibus et miseriis referta ibi. ut scribitur isaie. xiii. Vnusquisqꝫ ad ꝓximū suū stupebit, facies cōbuste vultꝰ eoꝝ. et baruth. ii. Nigre sunt facies eorum a fumo. nā oīs vultus pctōꝝ redigētur in ollam. ut habetꝛ iohelis. ii. Item acerbitas penarū infernaliū pōt ꝯsiderari ex fletu et stridore dentiū, ex desiderio mortis, ex manducatione linguarū, et blasphemia creatoris et ex silibus aliis his que oīa sunt uētura ibidē ut ptꝫ ex uariis locis scripturarū. vñ apoca. xix. Comederūt linguas suas p̄ nimio dolore, et blasphemauerūt deū celi p̄ doloribus, et vulneribus suis. tanta erit acerbitas penarū qꝫ pctōres vita (quā oīs appetūt) spreta, et cōtempta: mortē (quā oīs fugiūt) ardenti desiderio affectabunt. apoca. ix. In diebus

illis querent hoies mortē et nō inuenient eā. desiderabūt mori: et mors fugiet ab eis. Et criso. Ibi quid agemus: quid respōdebimus nihil erit ibi nisi stridor dentiū, nisi ululatus et fletus et fera pnīa, cessantibus vndiqȝ auxiliis, et inualescentibus vndiqȝ penis: sȝ nec solacium quidē usqȝquaqȝ. Ibi enī nulli occurrēt oculis nr̄is nisi solū penarū mīstri, et facies vndiqȝ tortorꝝ. et qđ est deterius oīm nec aeris ipsius ullum erit solaciū, aut lucis. In his aut positis quis tremor: īmo que reuolutio viscerū est diuulsioqȝ mēbrorꝝ: que quales aut quāte oībus sensibus cruces: nullus poterit hūc sermonē explicare. De pena damni sic dicit crisos. Nōnulli impitorū putabūt scȝ esse satis et optabile videri si gehēna tantūmodo careāt. ego aūt multomagis grauiores q̄ gehennā dico esse cruciatus et remoueri & abiici, et ab illa gr̄a excludi ab illis bonis que prepata sunt sanctis: intolerabiliusqȝ et grauius ē suppliciū illud. horribile tn̄ simile aliquis ponat gehennas: nihil tale dicturus ē quale ē ab illius glorie iocunditate ꝑpelli. odio christi hr̄i, et ab illo audire: n̄ noui uos. etenī decē milibus melius ē sustinere fulmina: q̄ illū mansuetudinis, pietatisqȝ plenū nobis aduersātē videre. et illos

totius tranquillitatis oculos in quenq̄ nos aspicere sustinere: si nequaq̄ istud patimur. O benigne fili dei neq3 experiamur intolerabile illud horrendū suppliciū. hec criso. Ve nobis qui de his malis nō cogitamus: s3 q̄si securi torpentes, et aīe curā negligentes ad hec sine cessatione ꝑperamus. Sed dicet forte aliquis. videt᷑ ꝙ iniustus est deus. quia homo ꝑ mortali pctō vna hora ꝑpetrato eternaliter punit᷑. Hanc questionē mouet greg. et soluit sic. Scire inquit uel quō iustum sit ut culpa q̄ cū fine ꝑpetrata est: sine fine puniat᷑. Et rn̄det gre. hoc recte diceret᷑ si districtus iudex nō corda hominū: sed uerba pēsaret. iniqui enī sine fine delinquerēt: si sine fine viuerēt. nā uoluissent si potuissent sine fine peccare. ostendunt enī ꝙ in pctō semp viuere cupiunt: qui nunq̄ desinūt peccare. ad magnā ergo iustitiā iudicantis ꝑtinet: ut nunq̄ careant supplicio: qui in hac vita nūq̄ uoluerūt carere pctō. et nullus detur iniquo terminus ultionis: qui q̄diu vixit nullū uoluit habere termiuū criminis. Alia ratio q̄re peccatū mortale obligat ad eternā penā potest sumi ex pte eius in quē peccat᷑, qui est infinite bonitatis et potentie sc3 deus. vnde

q̄re punit᷑ ho eternal᷑

et offensa ipsius infinita pena digna ē. quia
quanto est maior in quē peccatᷓ: tanto ma-
gis pctm̄ punitᷓ scdm aristo. vii. ethic̄. Et cri
sost. dicit. Omnis iniuria talis est: q̄lis fuerit
psona cui fit iniuria. in magna tn̄ psona et
si modica fuerit iniuria: ipsa est magna. in
modica tn̄ psona et si magna iniuria facta
fuerit: modica esse videtᷓ. Hec oīa dilectissi-
me vide cognoscens, et corde iugiter reco-
lens: esto sollicitus de salute tua et eternum
istud crudele infernale supplicium respice.
considera in temetipso que sunt utilia et sa
lubria aīe tue. Quid est melius in pn̄ti secu-
lo p peccatis plangere, et penitus crebrius
obsecrare: q̄ in ignē eternū sine aliqua vtili-
tate deflere. in hoc enī breui tempe p peni-
tentiā et lachrymas indulgentiā et consola
tionē mereberis. plange ergo hic modicum
ne plangas ibi in secula seculorꝝ. humiliare
hic: ne ibi humilieris ī exterioribus tenebris
et mittaris in ignē inextinguibilem. beatus
ille qui hic positus festinat in die iudicii di-
gnus inueniri. miserabilis uero qui peccan-
do se indignū a gloria dn̄i constituerit ī illa
hora. nubes recipient om̄es sanctos sursum
in celum: impios aūt diaboli rapiūt mitten-

-tes in caminum ignis ardentes,

(voir, la fin dans l'Œ 737 au recto du dernier f°)
XV

Expectare potes nisi bonum post pira potes. &c

[illegible] qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Doucet

[illegible] Chambre

1586 1583

Le lundi xviij^me 10^e de janvier mvc xxxiij trente
et quatre mourut honnorable homme [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
a dire la messe s^t Lambert

pri[illegible] ix

+ [illegible]

[illegible] est [illegible]

[illegible]